

Anders Petersen | Lilly a Rose | Café Lehmitz | Hamburg | 1967–1970

68/24

Fotonoviny

Štvrťročník

číslo 3/2024

Dátum tlače:
17. 7. 2024**Adresa redakcie:**FOTOFO
StredoEurópsky dom fotografie
Prepoštská 4, P.O. Box 290,
814 99 Bratislava
IČO 30 811 911**Šéfredaktorka:**

Zuzana Pustaiová

Grafický návrh layoutu:

Jakub Tóth, Lukáš Kollár

Zalomenie a grafická úprava:

Jarmila Zdráhalová

Jazyková úprava:

Zuzana Mojžišová

Tlačiareň:FO ART, s. r. o.
www.foart.sk
Agátová 3538/22
841 01 Bratislava**Kontakt:**

fotonoviny@gmail.com

Vydáva:StredoEurópsky dom
fotografie**ISSN:**

1337–6454

Evidenčné číslo:

EV 5793/19

Cena:

0,50 €

Paris Photo Aperture Photobook Awards 2022 | foto: Zuzana Pustaiová

Súťaž fotografických kníh | Mesiac fotografie v Bratislave 2022 | foto: Zuzana Pustaiová

Minulosť, prítomnosť a budúcnosť súťaže kníh

Verejná fotografická knižnica Vladimíra Vorobjova sa okrem bežnej prevádzky knižnice, stále prebiehajúcej katalogizácie a triedenia jej bohatého knižničného fondu v rámci možností snaží zabezpečovať, tak ako by to každá plnohodnotná knižnica mala robiť, aj organizáciu knižných podujatí. Napriek tomu, že situácia nie je stále ani prinajmenšom taká, aká by mala byť, už niekoľko rokov má knižnica pod palcom jedno obľúbené knižné podujatie v rámci Mesiaca fotografie. Ide o súťaž a výstavu najlepších fotografických publikácií z celej strednej a východnej Európy, ktorá sa koná každé dva roky. V rokoch, keď sa súťaž nekoná, sú niekedy organizované namiesto súťaže výročné výstavy, a zároveň sa knižnica podieľa aj na organizovaní niektorých ďalších sprievodných knižných podujatí v rámci Mesiaca fotografie.

História súťaže siaha do prvých rokov druhého milénia. Prvé zmienky o súťaži máme už hneď v roku 2000, pričom prvé víťazné publikácie sú známe od r. 2002. V prvých rokoch sa ešte nesťahovalo v kategóriách, ale od polovice nultých rokov už sa udomácnilo súťaženie v dvoch kategóriách, a to Historická fotografia a Súčasná fotografia, pričom v každej kategórii sú udeľované prvé tri miesta. Okrem toho môžu byť udeľené aj čestné uznania v oboch kategóriách. Ustálil sa priebežne aj medzinárodný charakter zloženia poroty, ktorá pozostáva z troch členov. V r. 2021 sa konala pri príležitosti 10. výročia súťaže a ubehnutia dvadsiatich rokov od prvého ročníka veľká jubilejná výstav s názvom 100 najlepších fotografických kníh v strednej a východnej Európe 2000 – 2020, kde boli okrem publikácií navrhnutých takmer dvadsiatkou odborníkov v oblasti fotografie zo Slovenska, Česka, Rakúska, Poľska, Ukrajiny, Maďarska, Fínska, Ruska, Slovinska, Litvy, Estónska, Bieloruska a Srbska do špeciálnej sekcie zaradené aj všetky knihy, ktoré v uplynulých desiatich ročníkoch zvíťazili v súťaži.

Súťaž fotografických kníh | Mesiac fotografie v Bratislave 2022 | foto: Zuzana Pustaiová

V roku 2024 nás čaká už trinásť ročník súťaže. Knižnica na organizácii podujatia pracuje už niekoľko mesiacov vopred, pričom oslovuje odborníkov, kritikov, vydavateľov zo všetkých krajín strednej a východnej Európy s tým, aby zaslali svoje typy a návrhy na publikácie, ktoré za posledné roky najviac zarezonovali v tej-ktorej krajine. Vzhľadom k tomu, že od vzniku súťaže a ustálenia kategorizácie pred dvadsiatimi rokmi neprebela aktualizácia charakteru súťaže, a to predovšetkým kategorizácie, je na mieste uvažovať, ako by sa mohla súťaž lepšie prispôbiť aktuálnym trendom. Súťaž doteraz reflektovala len dve kategórie z obsahového hľadiska, a to buď publikácie historického alebo súčasného charakteru. Takáto kategorizácia neumožňuje reflektovať debutové publikácie či

napr. publikácie iného formátu, ako napr. fotografické katalogy. Taktiež vzhľadom k rozmachu fenoménu self-publishing neboli doteraz systematicky reflektované publikácie vydané cez vydavateľstvá, a preto sa v tomto ročníku knižnica pokúsi zaviesť zmeny, ktoré sa budú snažiť vyššie zmienené hľadiská reflektovať.

Karen Elmová

publicistka

TROJEXPOZÍCIA

Priestor tejto Trojexpozície rada prenehám divadelnej režisérke Márii Patrikovej a jej projektu – vybraným textom z čerstvo pokrstenej knihy Nefotografie. Podobne ako zadanie Trojexpozície je stále rovnaké – vyber si hocijákú nie svoju fotku a niečo o nej napíš, pričom ma fascinuje oslovovať aj ľudí z najrozsiahlejších nefotografických profesií a dočítavať sa, ako vnímajú fotografiu, Mária oslovila fotografov so zadanim – napíš mi o tvojej fotografii, ktorá nevznikla. Podarilo sa jej zozbierať celú zbierku náhľadov do myslí viac než päťdesiatich slovenských autoriek a autorov. Zrazu nám neponúka ani výstavu, ani knihu, „len“ sformulovaný, neprerušovaný tok myšlienok. Vznikla z nich skvelá inscenácia Divadla K a po troch rokoch aj kniha, v ktorej som s Máriou viedla rozhovor o jej inscenácii Nefotografie a úvod k nej napísal Tomáš Pospěch. Nenechajte si ju ujsť!

Veronika Marek Markovičová, fotografka a kurátorka

Alan Hyža

Systém mojej práce je iný než u väčšiny fotografov a líši sa aj od predstavy, ktorú o fotení majú bežní ľudia. Fotografie „nelovím“, nestriehnem na nečakané momenty a situácie. Fotoaparát ani nenosim zavazený na krku, aby som bol pripravený a niečo mi nedajbože neuniklo. Každú fotografiu si vopred vymyslím a predstavím v hlave. Viem, ako by mal prebiehať dej, ktorý chcem zachytiť, v akom prostredí, svetle, pri akom počasí. Žijem tak vo svete svojich predstáv a obrazov. Ale! Jedna vec sú obrazy, ktoré si vyskladám v hlave, a druhá realita. Tá je väčšinou dost odlišná od mojich vizuálnych túžob a takmer vždy niečo (alebo skoro všetko) mám pocit, že je to to najdôležitejšie, čo v danom súbore nesmie chýbať. Skrátka, mám pocit márnosti. Až postupne, s pribúdajúcimi fotografiami, sem-tam aj neplánovanými, sa celok zaplňa, kontúry zostrujú a prichádzam na to, že v konečnom dôsledku realita oktesaná o niektoré moje vízie je zaujímavá a hodnotná. A teraz konkrétne. Pracujem v súčasnosti na cykle o Banskej Štiavnici. Zvláštne mesto,

tajomná história, zaujímaví ľudia. Postupujem pomaly, vízií a predstáv mám v hlave dost, ale ako vždy, prax ma drží pri zemi. Zoznámil som sa so zaujímavým človekom. Hneď ma upútal – na prvý pohľad nič výnimočné, ale pohyby, zvláštna iskra v očiach, reči, reakcie... Skúsenosť a intuícia ma nesklamali. Trošku vyšinitý, ale rozhladený, výborný muzikant, extravagantný maliar, napoly bezdomovec, ale majiteľ obrovského domu vystupujúci ako vyslúžilý neurochirurg z nemeckej kliniky. Strávil som uňho tri hodiny a videl som bezpočet fotogenických situácií. Temné chodby s presvitajúcim svetlom, nedokončené výtvarné diela hodné majstra pop-artu, miestnosti preplnené historickými relikviami, rozbité auto s naplno hrajúcim rádiom, geometricky vysadený vinič na prijímanie vesmírnych energií... Vypili sme spolu štyri rumy a použil som celú škálu svojich presvedčovacích metód a osobného šarmu, ale odftotil sa nenechal. Za nič na svete. Tak to má v hlave nastavené tento umelecký neurochirurg. Viete si predstaviť, ako ma to štvie.

Jakub Jančo

Začiatkom októbra som sa vracal z jednej vernisáže v Starom Meste, bolo to ešte v tej uvoľnenej nálade babieho leta. Prípady druhej vlny covid pacientov pomaly začínali narastat, každý sa však snažil ešte rýchlo využiť radosti ako-tak normálneho života pred ďalším (tušeným) lockdownom. Kráčal som medzi terasy barov na pešej zóne, ulica bola na pomery roku 2020 plná. Cítil som ten príjemný pocit z centra mesta v teplý večer – ruch dialógov splyvajúcich v cinkaní riadov a hudba meniac sa každých pár metrov. Oproti mne, cez pomerne úzku uličku pomedzi stoly, prechádzala skupina mladých chalanov na bicykloch. Mohli mať asi pätnásť, išli pomaly, v takom menšom gangu. Posledný z nich držal v ruke LED svetlo, jedno z tých silnejších, čo kúpite niekde v army shope, alebo aké nosia SBS-kári na nočné pochádzky fabrikou. Nesvietil si však na cestu – svietil si na ľudí. A nie len tak náhodne, ale priamo – „do ksichtu“. Pomaly prechádzal

Diana Takáčsová

Bol január 2019 a ja som pristávala na gréckom ostrove Lesbos, ktorý od Turecka oddeľuje len úzky pás Egejského mora. Geografická poloha historicky úzko spätá s pohybom ľudstva. V rokoch 1919 až 1922 na Lesbose našli útočisko tisíce grécko-tureckou vojnou. Takmer o storočie neskôr sa ostrov opäť ocitol v centre pozornosti ako jeden z hlavných vstupných bodov Európskej migračnej trasy. Len v roku 2015 ním prešlo milión žiadateľov o azyl unikajúcich pred vojnou a prisledovaním v Sýrii, Afganistane, Iraku, Sudáne, Konžskej demokratickej republike a ďalších krajinách. Dohoda medzi Európskou úniou a Tureckom z roku 2016 však priniesla zmeny v charaktere migrácie: po jej prijatí zostali tisíce žiadateľov o azyl uväznení na Egejských ostrovoch. Počet prichádzajúcich sa znížil – no úplne neustal. Realita, do ktorej prichádzam v roku 2019, je ťažko opísateľná: v neformálnom utečeneckom tábore, ktorý je v tesnej blízkosti preplneného záchytného tábora Moria, prežívajú žiadatelia o azyl v provizórnych stanoch, ktoré sú vďaka neúčinnajúcemu dažďu obklopené blatom. Každé stretnutie, každý deň odhaľujú ďalší diel zložitej mozaiky, z ktorej sa skladá situácia, do ktorej sa ostrov – a všetci, ktorí na

ňom žijú – dostal. Je to komplexnosť ťažko uchopiteľná obrazom: jej nuansy sa ukrývajú v rozhovoroch pri čaji, v nebadanom pohľade na jazyvy na ruke, v malých letáčkoch, ktoré rozdávajú náboženské organizácie, v radoosti detí hrajúcich futbal, v očiach unavených rybárov. Niektoré časti však vôbec nie sú uchopiteľné.

Niet obraznejšieho symbolu nebezpečenstva tejto migračnej trasy než miesto, ktoré sa pred našimi očami vynára v odľahlej oblasti ostrova: cesta prechádza popri ľahko prehliadnuteľnom vstupe vedúcom na pozemok obklopený olivovníkmi. Na samotnom pozemku však nie sú žiadne stromy, nerastie tu ani tráva: vidno len čerstvo vyzerajúce hroby označené jednoduchými mramorovými tabuľami. Pomedzi ne vedie úzky, provizórne vydupaný chodník, po ktorom sa vydávam bližšie k tabuľam, aby som si ich po jednom prehládla. Neznáme dievča, tri mesiace. Neznámy muž, tridsať rokov. Dátum smrti. Číslo označujúce poradie v zozname nájdených v daný deň. Toto sú jediné údaje, ktoré možno nájsť na množstve skromných pomníkov. Niektoré obsahujú mená a dátum narodenia i úmrtia – nie je ich však veľa. Ženy, muži a množstvo detí. Všetky však spája niečo: išlo o ľudí, ktorí zomreli pri snahe dostať sa do Európy. Úzky

pás Egejského mora medzi Gréckom a Tureckom tvorí aj priepasť: často nebezpečne preplnené gumené člny sú jediným dostupným prostriedkom na tejto trase, ktorá trvá aj pri priaznivom počasí minimálne dve hodiny. Tisíce ľudí cestu neprežili.

Miesto, na ktorom sa nachádzame, vzniklo po naplnení kapacity hlavného cintorína. Tu nás obklopuje len ticho prerušované zvukom kvapkajúcej vody zo zle zatesneného poľnohospodárskeho vodného zdroja poblíž, ktorá začína čiastočne zaplavovať niektoré hroby. Tragická paralela tiel, ktoré podľahli hĺbke, prúdom a vinám mora.

Nevyhotovenie fotografie je v tomto momente imperatívom: formálnym, pretože ide o miesto ukryté pred očami, ktoré nám je umožnené len popísať, neformálnym pretože – ako zachytiť ťažobu miesta, pri ktorom je to najdôležitejšie to, čo je neprítomné? Provizórny cintorín obklopený olivovníkmi. Pole obklopené stromami. Pomníky bez mena, bez návštevy spomínajúcich, bez rodiny. Pohyb ľudstva je neodskriepiteľnou súčasťou života na našej planéte. Otázkou zostáva – ako veľmi vzdialenej budúcnosti bude táto jeho pripomienka súčasťou dejín – alebo naopak, koľko sa toho ešte skrýva pod povrchom?

s istým pocitom anonymity. Postavil som sa pred človeka a bez dovolenia som si ukradol jeho výraz, zložil som forák a odišiel. S niekým som mal iba očnú výmenu, niektorých som naschvál zmiatol pohľadom ponad ich plece, čím som im dal akože najavo, že si fotím niečo v pozadí – a v pohode mi to prešlo. Pár ľudí na mňa zazrelo, prípadne niečo zavrčalo. Zopár, tých sebaistejších, ma dokonca odmenilo úsmevom – asi akože za odvahu. Väčšina sa však len krčvito usmiala, lebo keď vás fotia, treba sa usmiať. Bola to trochu hra a trochu vlastný, dosť nekorektný sociologický výskum. A fotky nakoniec aj tak nič moc. V tom momente som mal teda na chvíľu pocit, že aj ja som niekedy bol ten fagan, aj keď v inom médiu. A obaja sme si možno zaslúžili nejakú facku. Alebo aspoň čas naučiť sa, že ľudom netreba robiť naschvál zle, že im je často dost zle aj bez toho. Stále to ale neznamená, že sme na to vtedy necítili nejaký dôvod, že sme nemali potrebu náhodne ľudom nejakým drzým gestom praskať bubliny. Za podpichovaním bola

neistota vlastná, potlačená niekde do kúta, pod maskou sebaistoty. A zároveň vždy aj objektívna výhovorka – realita sama sa tiež nepýta, či môže vstúpiť a zmeniť vám život. Tento rok bol toho dobrým príkladom. Je to teda asi moment, ktorý v nejakom zmysle zachytil mňa. Viem si však stále predstaviť veľkoformátové tableau tejto scény – á la Jeff Wall – s miernym nadhľadom, s krásne prekreseným priestorom večernej ulice a detailnými výrazmi v presne načasovanom „rozhodujúcom“ momente. Tichom fotografie a zmrazením času by možno vznikla akási pointa – že sa nám občas udejú veci nečakané – do ksichtu. Možno až tak, že nás to vyzlečie k vlastnej zraniteľnosti. A že keď nám ich robí niekto iný, že je to možno práve v boji s tou istou zraniteľnosťou. A hlavne, že to treba na oboch stranách len skúsiť prežiť so ctou. Nebrat sa príliš vážne. Pretože z výsledného obrazu by sa už ani vina, ani potupa určite nezdáli osobné. Boli by len faktom udalosti – súčasťou pekne nasvietenej scény, v ktorej sa veci len tak dejú.

VÍKEND VO FOTOGRAFICKOM RAJI. PARADAJS PHOTO FEST SI RAZÍ CESTU MEDZINÁRODNÝMI FESTIVALMI

Paradajs Photo Fest | foto: Lukáš Rohárik

Oľudoch a miestach

Organizátorom treba odobriť, že za miesto konania festivalu si zvolili práve toto banské mestečko, ktoré by sa počtom obyvateľov zместilo do Bratislavy 45-krát. Svojím povestným geniom loci presvedčilo, že si zasľuží zastrešovať takéto podujatie. Mesto v obklopení kopcov a tajchov, ktoré sú cez leto plné domáich aj dovolenkárov a po zvyšok roka frekventovane navštevované otužilcami; mesto s bohatou históriou a volakedajšími privilégiami kráľovského mesta; mesto podľa legendy založené vďaka pastierovi, ktorý si všimol jašteričku so zlatým a strieborným prachom na chrbte, vďaka čomu založil banícku osadu a začalo sa ťažiť. Mesto späť so Sládkovičovou Marínou, najdlhšou ľúbostnou básňou na svete; mesto s baníkmi, ikonickou Kalváriou či rodným domom slávneho fotografa Beatles. A v neposlednom rade s množstvom galérií a iných umeleckých inštitúcií, čo je nepochybne predpokladom i podmienkou toho, aby sa tam mohol konať fotofestival. Nemožno vynechať Hájovňu, kultúrno-turistické centrum v sedle Červená studňa, ktoré je vo viacerých ohľadoch prepojené s PPF. Mnohí vystavujúci autori tam totiž strávili týždne na rezidenčnom pobyte, v rámci ktorého vnímali, sledovali a tvorili – výsledkom sú silné a jedinečné projekty, ktoré si festivaloví návštevníci prezreli počas putovania mestom. Stačilo nasledovať ružovú vľajku s logom festivalu večúcu vo vetre a tlpu ľudí, pričom väčšina z nich mala na krku prevesený fotoaparát.

Štyrikrát Paradajs

Nosnou témou prvého ročníka PPF bol samotný názov festivalu. Hlavná výstava Paradajs Paradajs bola rozdelená do štyroch menších, ktoré

prostredníctvom rôznych autorských prístupov vzdali hold hositeľskému mestu. Spoločný výstavný projekt Alana Hyžu, Roba Kočana a Michala Konrada (PL) Paradajs Paradajs 1 otvorili v Kultúrnom centre. Hyža počas dvoch rokov veľkoformátovým fotoaparátom portrétoval návštevníkov Hájovne – umelcov, politikov, filozofov, milovníkov prírody. Jeho systém práce koreloval s dušou tohto miesta i s analógovým procesom, fotografie vyzarujú pokoj či porozumenie, možno v nich badať aj návrat ku koreňom, lásku k fotografickému kumštu i monochromatickým štylizovaným portrétom, počtu veľikánom ako Nadar, Sander, Karsh či Avedon. Ďalšiu stenu v sále vyplnili Kočanove ručne kolorované Pohľadnice zo Štiavnice: kombinácie fotografií a malieb, obrazy presahujúce hranice jedného média. Kočanovu vizuálnu poetiku doplnila Iva Gibová vetami, ktoré tvoria príbeh ku každej fotografii. Trojicu uzatvára poľský autor Konrad, ktorý sa tiež hrá s hranicami grafiky, fotografie a maľby. V konceptuálnom rozprávaní nám predkladá príbeh metaforického znáslnenia prírody, ktoré je výsledkom ťažby uhlia, ale i krajiny, v ktorej je ľudská bytosť len akýmsi fragmentom. Slovami kurátora, hľadá „bájný meteorit, ktorý mal spadnúť niekde v Hornom Sliezku“. Štyri steny zaplnené tromi autormi sú nasiaknuté nostalgiou či melanchóliou, fungujú spolu aj osamote.

Druhá časť hlavnej výstavy Paradajs Paradajs z predstavuje Michu Bardy, ktorá vo svojej sérii Terra banensium dokumentovala ľudí pracujúcich v poslednej rudnej bani na Slovensku. Portréty banskoštiavnických baníkov boli umiestnené – ako inak – v štólni,

a to hneď vedľa rodného domu Deža Hoffmanna. Pármetrová cesta k fotografiám na konci skalného útvaru sprevádzaná občasným zvukom kvapiek dopadajúcich na kamienky bola zámerne neosvetlená; účastníkov tak aspoň na chvíľu priblížila k pocitu, ktorý zažívajú baníci, keď fárajú. Zrak si privykol na tmu, pomáhali smlu s hmatom. Portréty baníkov s príbe a zažatou čelovkou sú počtou ich práci v podzemí.

Tretiu časť Paradajs Paradajs 3 tvoria projekty Diany Takacsovej a Lenky Lindák Lukačovičovej, tiež vytvorené počas rezidenčného pobytu v Hájovni. Takacsova, podobne ako Bardy, upriamuje svoju pozornosť na baníctvo, respektíve aj jeho odkazy v rôznych podobách a formách – v stretnutiach s baníkmi a ich rodinami, v okolitej zasneženej krajine i v myšliach ľudí, v jednoznačnostiach či asociáciách. Lindák Lukačovičová zachytáva rôznorodosť dominant Štiavnice, pričom jej fotografická esej otvára otázky, či sa zlatá éra mesta skončila, alebo sa ešte len začína. Skúma a objavuje mnohohťarnosť mesta z rôznych perspektív. Fotografie však nesať vnímať len cez obrazovku počítača alebo smartfónu; treba sa ich dotknúť, chodiť okolo nich, vidieť ich vlniť sa vo vetre. Túto koncepciu autorky dosiahli inštaláciou v exteriéri, v blízkosti tajchu Červená studňa – fotografie boli nalepené a veľkorozmerných bielek plachtách, ktoré boli natiahnuté pomedzi stromy. Prázdne biele plochy zaplnil a oživil sprejer, ktorého prizvali do spolupráce.

Hlavnú výstavu v poslednej časti uzatvárajú Daniel Harvan a Lukáš Rohárik. Paradajs Paradajs 4 je zdanlivým odklonom od často opakovaného naratívu banského mesta; Banská Štiavnica však je aj bola oveľa viac rôznorodá. Autori sa zamerali na menej známy aspekt: textilný priemysel, ktorého história neosvetlená; účastníkov tak aspoň na chvíľu priblížila k pocitu, ktorý zažívajú baníci, keď fárajú. Zrak si privykol na tmu, pomáhali smlu s hmatom. Portréty baníkov s príbe a zažatou čelovkou sú počtou ich práci v podzemí.

Organizátorom treba odobriť, že za miesto konania festivalu si zvolili práve toto banské mestečko, ktoré by sa počtom obyvateľov zместilo do Bratislavy 45-krát. Svojím povestným geniom loci presvedčilo, že si zasľuží zastrešovať takéto podujatie. Mesto v obklopení kopcov a tajchov, ktoré sú cez leto plné domáich aj dovolenkárov a po zvyšok roka frekventovane navštevované otužilcami; mesto s bohatou históriou a volakedajšími privilégiami kráľovského mesta; mesto podľa legendy založené vďaka pastierovi, ktorý si všimol jašteričku so zlatým a strieborným prachom na chrbte, vďaka čomu založil banícku osadu a začalo sa ťažiť. Mesto späť so Sládkovičovou Marínou, najdlhšou ľúbostnou básňou na svete; mesto s baníkmi, ikonickou Kalváriou či rodným domom slávneho fotografa Beatles. A v neposlednom rade s množstvom galérií a iných umeleckých inštitúcií, čo je nepochybne predpokladom i podmienkou toho, aby sa tam mohol konať fotofestival. Nemožno vynechať Hájovňu, kultúrno-turistické centrum v sedle Červená studňa, ktoré je vo viacerých ohľadoch prepojené s PPF. Mnohí vystavujúci autori tam totiž strávili týždne na rezidenčnom pobyte, v rámci ktorého vnímali, sledovali a tvorili – výsledkom sú silné a jedinečné projekty, ktoré si festivaloví návštevníci prezreli počas putovania mestom. Stačilo nasledovať ružovú vľajku s logom festivalu večúcu vo vetre a tlpu ľudí, pričom väčšina z nich mala na krku prevesený fotoaparát.

výhlady, práve naopak. Jeho pozornosť pritahujú naoko obyčajní ľudia, tajomno, skryté príbehy, stratené uličky, do ktorých turisti nezvyknú zavítať. Mesto ho prijalo, odkrylo sa mu, ukázalo sa mu v inom svetle – a on ho zase jemu príznačným svetlom zvečnil. Veronika Marek Markovičová nám dovolila nahliadnuť do duše ženy-umelkyne, z ktorej sa v okamihu premeny na matku (teraz už s troma detmi) stala duša prahnúca po autorskej slobode. V cykle Rastie(me) vidíme, ako si ukrajuje čriepky času, hľadá cesty a spôsoby, ako tvoriť. Jej nástrojom sa stal Instax, prirodzeným prostredím les a tvorivým časom noc. Instantné fotografie sú niekedy finálnym záberom, inokedy materiálom na ďalšiu prácu – koláž, rytie či vyškrabávanie do obrazu. V nočnom tichu presmerováva svoju pozornosť, vyčerpanie či melanchóliu na dotyk s umením. Vystavené diela v Art Cafe predstavujú terapiu lesom, ale tiež zážitok spočinutia v krajine; doslovne a zároveň obrazne v autorkinej myslí. V rodnom dome Štefana Višňovského bola predstavená výstava študentiek a študentov ITF Opava s názvom Šedá zóna. Ide o spoločný projekt neformálnej skupiny ľudí z jedného ročníka. V ich fotografiách absentujú žiarivé farby, v šedých odtieňoch nachádzame neisté územie plné nepokoja, ktoré hľadá cestu na svetlo. Rôzne prístupy majú veľa spoločného – predovšetkým odosobnenie, pričom tváre z fotografií miznú, odvracujú sa či skrývajú, alebo tvoria len akési pozadie iným, dôležitejším veciam. Nachádzame autoterapeutické súbory, konkrétne či nejednoznačné obrazy, fotografiu krajiny, otázku svetelných inštalácií, ale aj vyvíjajúci sa archetyp muža a jeho nové definície a roly v súčasnej spoločnosti.

Z mladšej generácie sa predstavila aj Ema Lančaričová, ktorá premieňa existenciu objektov a subjektov na fotografický záznam. Zaoberá sa filozofickými kontextmi teórie fotografie, pričom poukazuje na fakt, že vo fotografii ide o konšteláciu štvorrozmerného priestoru, kvantity času a toku svetla. Názov výstavy, Utópia, sa premieta do hlavného motívu: stĺpu ako základného stavebného prvku, pričom sa zahráva s repetitívnosťou, mozaikou vytvorenou z polaroidov, sľporadím s vykonštruovaným prostredím. Fotografie osadené vo veľkorozmerných drevených rámoch s pántami bolo možné vertikálne otáčať, divák tým mohol pristúpiť na autorkinu hru. Vernisáž v prostredí kultúrneho centra Eleuzina ozvláštnil

Robo Kočan | Pohľadnice zo Štiavnice

Organizátorom treba odobriť, že za miesto konania festivalu si zvolili práve toto banské mestečko, ktoré by sa počtom obyvateľov zместilo do Bratislavy 45-krát. Svojím povestným geniom loci presvedčilo, že si zasľuží zastrešovať takéto podujatie. Mesto v obklopení kopcov a tajchov, ktoré sú cez leto plné domáich aj dovolenkárov a po zvyšok roka frekventovane navštevované otužilcami; mesto s bohatou históriou a volakedajšími privilégiami kráľovského mesta; mesto podľa legendy založené vďaka pastierovi, ktorý si všimol jašteričku so zlatým a strieborným prachom na chrbte, vďaka čomu založil banícku osadu a začalo sa ťažiť. Mesto späť so Sládkovičovou Marínou, najdlhšou ľúbostnou básňou na svete; mesto s baníkmi, ikonickou Kalváriou či rodným domom slávneho fotografa Beatles. A v neposlednom rade s množstvom galérií a iných umeleckých inštitúcií, čo je nepochybne predpokladom i podmienkou toho, aby sa tam mohol konať fotofestival. Nemožno vynechať Hájovňu, kultúrno-turistické centrum v sedle Červená studňa, ktoré je vo viacerých ohľadoch prepojené s PPF. Mnohí vystavujúci autori tam totiž strávili týždne na rezidenčnom pobyte, v rámci ktorého vnímali, sledovali a tvorili – výsledkom sú silné a jedinečné projekty, ktoré si festivaloví návštevníci prezreli počas putovania mestom. Stačilo nasledovať ružovú vľajku s logom festivalu večúcu vo vetre a tlpu ľudí, pričom väčšina z nich mala na krku prevesený fotoaparát.

Organizátorom treba odobriť, že za miesto konania festivalu si zvolili práve toto banské mestečko, ktoré by sa počtom obyvateľov zместilo do Bratislavy 45-krát. Svojím povestným geniom loci presvedčilo, že si zasľuží zastrešovať takéto podujatie. Mesto v obklopení kopcov a tajchov, ktoré sú cez leto plné domáich aj dovolenkárov a po zvyšok roka frekventovane navštevované otužilcami; mesto s bohatou históriou a volakedajšími privilégiami kráľovského mesta; mesto podľa legendy založené vďaka pastierovi, ktorý si všimol jašteričku so zlatým a strieborným prachom na chrbte, vďaka čomu založil banícku osadu a začalo sa ťažiť. Mesto späť so Sládkovičovou Marínou, najdlhšou ľúbostnou básňou na svete; mesto s baníkmi, ikonickou Kalváriou či rodným domom slávneho fotografa Beatles. A v neposlednom rade s množstvom galérií a iných umeleckých inštitúcií, čo je nepochybne predpokladom i podmienkou toho, aby sa tam mohol konať fotofestival. Nemožno vynechať Hájovňu, kultúrno-turistické centrum v sedle Červená studňa, ktoré je vo viacerých ohľadoch prepojené s PPF. Mnohí vystavujúci autori tam totiž strávili týždne na rezidenčnom pobyte, v rámci ktorého vnímali, sledovali a tvorili – výsledkom sú silné a jedinečné projekty, ktoré si festivaloví návštevníci prezreli počas putovania mestom. Stačilo nasledovať ružovú vľajku s logom festivalu večúcu vo vetre a tlpu ľudí, pričom väčšina z nich mala na krku prevesený fotoaparát.

lepeľom, ktoré sa podobne ako samotné fotografie priechi zaužívaným štandardom a postupom. Keď sa masa ľudí nasledujúca vľajkonosiča (na tomto poste sa presiedrali viacerí organizátori) presúvala poyše námestia, zastavila sa pri staromestskom domčeku s ružovou fasádou – ide o rodný dom Deža Hoffmanna, slávneho fotografa Beatles, Rolling Stones, Pink Floyd, Jimiho Hendrixa a iných hviezd svetového formátu. Nadšenci Šafaříkovi ho zrekonštruovali a premenili na jediné múzeum na svete venované tomuto fotografovi. Zážitok z domu a prezerania fotografií umocňujú príbehy o Dežovi, ktoré vám tam na počkanie porozprávajú (dozvedela som sa napríklad, kvôli čomu sa na Deža nahneval John Lennon a čo bolo začiatkom konca ich spolupráce). V exteriéri za domom vystavovali študentka a študenti Protoateliéru z VŠVU, pričom boli odprezentované ich diela vytvorené počas spoločných ciest po Slovensku, od intímnejších príbehov hľadajúcich samého seba až po reflexiu krajiny, jej pochopenie a nachádzanie sa v nej. Putovanie Štiavnicou pokračovalo lesnou cestičkou k tajchu Veľká Vodárenská so zapamätateľnou sýto tyrkysovou farbou, s ktorým korešpondovala site-specific inštalácia otázok, kto som a kým chcem byť. Diela Zuzany Pustaiovej sú ľahko rozpoznateľné. Zaujímú formou (farebnosťou, sýťou ružovou, oranžovou, žltou) aj obsahom. Prostredníctvom autoportrétov a inscenovaných zátiší odkazuje na situácie, v ktorých je vlastná autenticky prežívaná realita spochybňovaná či potlačaná tradíciami, zažitými stereotypmi alebo „dobře myslennými“ civilizačnými návykmi. Programovo sa venuje otázkam rodových stereotypov a spoločenských noriem. Aj výstava You don't have to, you ought to naznačuje, čo by sme mali a nemali robiť/hovorit/myslieť si. Čo je žiaduce, prípustné, čo sa toleruje a čo je, naopak, nevyhovujúce či nevhodné. Jej fotografie sú vtipné aj ironické, nastavujú nám zrkadlo, naznačujú otázky: „Je toto v poriadku? Môžem muža a jeho nové definície a roly výstave v Galérii Julia Bindera bola tiež k nahliadnutiu jej kniha – môže sa nazývať knihou, keď nemá začiatok ani koniec? Je to nekonečné listovanie lepeľom, ktoré sa podobne ako

Michal Konrad | Hľadání ztraceného meteoritu

Libor Fojtík | Trampovia

s cibulou, ktorý bol pre „pútnikov“ presťavujúcich sa bez prestávky od jednej vernisáže k ďalšej príjemným spestrením a posilnením. Okolo budovy bola nainštalovaná výstava Borisa Németha Slovakia – Im Loving It, ktorá je akýmsi satirickým komentárom k eufórii z kapitalistickej záplavy konzumného blahobytu, je hľadaním miesta slovenskej spoločnosti v postkomunistickom svete,

svojbytnosti národa, rozpoltenosti

Michal Konrad | Hľadání ztraceného meteoritu

Organizátorom treba odobriť, že za miesto konania festivalu si zvolili práve toto banské mestečko, ktoré by sa počtom obyvateľov zместilo do Bratislavy 45-krát. Svojím povestným geniom loci presvedčilo, že si zasľuží zastrešovať takéto podujatie. Mesto v obklopení kopcov a tajchov, ktoré sú cez leto plné domáich aj dovolenkárov a po zvyšok roka frekventovane navštevované otužilcami; mesto s bohatou históriou a volakedajšími privilégiami kráľovského mesta; mesto podľa legendy založené vďaka pastierovi, ktorý si všimol jašteričku so zlatým a strieborným prachom na chrbte, vďaka čomu založil banícku osadu a začalo sa ťažiť. Mesto späť so Sládkovičovou Marínou, najdlhšou ľúbostnou básňou na svete; mesto s baníkmi, ikonickou Kalváriou či rodným domom slávneho fotografa Beatles. A v neposlednom rade s množstvom galérií a iných umeleckých inštitúcií, čo je nepochybne predpokladom i podmienkou toho, aby sa tam mohol konať fotofestival. Nemožno vynechať Hájovňu, kultúrno-turistické centrum v sedle Červená studňa, ktoré je vo viacerých ohľadoch prepojené s PPF. Mnohí vystavujúci autori tam totiž strávili týždne na rezidenčnom pobyte, v rámci ktorého vnímali, sledovali a tvorili – výsledkom sú silné a jedinečné projekty, ktoré si festivaloví návštevníci prezreli počas putovania mestom. Stačilo nasledovať ružovú vľajku s logom festivalu večúcu vo vetre a tlpu ľudí, pričom väčšina z nich mala na krku prevesený fotoaparát.

lepeľom, ktoré sa podobne ako samotné fotografie priechi zaužívaným štandardom a postupom. Keď sa masa ľudí nasledujúca vľajkonosiča (na tomto poste sa presiedrali viacerí organizátori) presúvala poyše námestia, zastavila sa pri staromestskom domčeku s ružovou fasádou – ide o rodný dom Deža Hoffmanna, slávneho fotografa Beatles, Rolling Stones, Pink Floyd, Jimiho Hendrixa a iných hviezd svetového formátu. Nadšenci Šafaříkovi ho zrekonštruovali a premenili na jediné múzeum na svete venované tomuto fotografovi. Zážitok z domu a prezerania fotografií umocňujú príbehy o Dežovi, ktoré vám tam na počkanie porozprávajú (dozvedela som sa napríklad, kvôli čomu sa na Deža nahneval John Lennon a čo bolo začiatkom konca ich spolupráce). V exteriéri za domom vystavovali študentka a študenti Protoateliéru z VŠVU, pričom boli odprezentované ich diela vytvorené počas spoločných ciest po Slovensku, od intímnejších príbehov hľadajúcich samého seba až po reflexiu krajiny, jej pochopenie a nachádzanie sa v nej. Putovanie Štiavnicou pokračovalo lesnou cestičkou k tajchu Veľká Vodárenská so zapamätateľnou sýto tyrkysovou farbou, s ktorým korešpondovala site-specific inštalácia otázok, kto som a kým chcem byť. Diela Zuzany Pustaiovej sú ľahko rozpoznateľné. Zaujímú formou (farebnosťou, sýťou ružovou, oranžovou, žltou) aj obsahom. Prostredníctvom autoportrétov a inscenovaných zátiší odkazuje na situácie, v ktorých je vlastná autenticky prežívaná realita spochybňovaná či potlačaná tradíciami, zažitými stereotypmi alebo „dobře myslennými“ civilizačnými návykmi. Programovo sa venuje otázkam rodových stereotypov a spoločenských noriem. Aj výstava You don't have to, you ought to naznačuje, čo by sme mali a nemali robiť/hovorit/myslieť si. Čo je žiaduce, prípustné, čo sa toleruje a čo je, naopak, nevyhovujúce či nevhodné. Jej fotografie sú vtipné aj ironické, nastavujú nám zrkadlo, naznačujú otázky: „Je toto v poriadku? Môžem muža a jeho nové definície a roly výstave v Galérii Julia Bindera bola tiež k nahliadnutiu jej kniha – môže sa nazývať knihou, keď nemá začiatok ani koniec? Je to nekonečné listovanie lepeľom, ktoré sa podobne ako

lepeľom, ktoré sa podobne ako samotné fotografie priechi zaužívaným štandardom a postupom. Keď sa masa ľudí nasledujúca vľajkonosiča (na tomto poste sa presiedrali viacerí organizátori) presúvala poyše námestia, zastavila sa pri staromestskom domčeku s ružovou fasádou – ide o rodný dom Deža Hoffmanna, slávneho fotografa Beatles, Rolling Stones, Pink Floyd, Jimiho Hendrixa a iných hviezd svetového formátu. Nadšenci Šafaříkovi ho zrekonštruovali a premenili na jediné múzeum na svete venované tomuto fotografovi. Zážitok z domu a prezerania fotografií umocňujú príbehy o Dežovi, ktoré vám tam na počkanie porozprávajú (dozvedela som sa napríklad, kvôli čomu sa na Deža nahneval John Lennon a čo bolo začiatkom konca ich spolupráce). V exteriéri za domom vystavovali študentka a študenti Protoateliéru z VŠVU, pričom boli odprezentované ich diela vytvorené počas spoločných ciest po Slovensku, od intímnejších príbehov hľadajúcich samého seba až po reflexiu krajiny, jej pochopenie a nachádzanie sa v nej. Putovanie Štiavnicou pokračovalo lesnou cestičkou k tajchu Veľká Vodárenská so zapamätateľnou sýto tyrkysovou farbou, s ktorým korešpondovala site-specific inštalácia otázok, kto som a kým chcem byť. Diela Zuzany Pustaiovej sú ľahko rozpoznateľné. Zaujímú formou (farebnosťou, sýťou ružovou, oranžovou, žltou) aj obsahom. Prostredníctvom autoportrétov a inscenovaných zátiší odkazuje na situácie, v ktorých je vlastná autenticky prežívaná realita spochybňovaná či potlačaná tradíciami, zažitými stereotypmi alebo „dobře myslennými“ civilizačnými návykmi. Programovo sa venuje otázkam rodových stereotypov a spoločenských noriem. Aj výstava You don't have to, you ought to naznačuje, čo by sme mali a nemali robiť/hovorit/myslieť si. Čo je žiaduce, prípustné, čo sa toleruje a čo je, naopak, nevyhovujúce či nevhodné. Jej fotografie sú vtipné aj ironické, nastavujú nám zrkadlo, naznačujú otázky: „Je toto v poriadku? Môžem muža a jeho nové definície a roly výstave v Galérii Julia Bindera bola tiež k nahliadnutiu jej kniha – môže sa nazývať knihou, keď nemá začiatok ani koniec? Je to nekonečné listovanie lepeľom, ktoré sa podobne ako

Michal Konrad | Hľadání ztraceného meteoritu

s cibulou, ktorý bol pre „pútnikov“ presťavujúcich sa bez prestávky od jednej vernisáže k ďalšej príjemným spestrením a posilnením. Okolo budovy bola nainštalovaná výstava Borisa Németha Slovakia – Im Loving It, ktorá je akýmsi satirickým komentárom k eufórii z kapitalistickej záplavy konzumného blahobytu, je hľadaním miesta slovenskej spoločnosti v postkomunistickom svete,

Michal Konrad | Hľadání ztraceného meteoritu

lepeľom, ktoré sa podobne ako samotné fotografie priechi zaužívaným štandardom a postupom. Keď sa masa ľudí nasledujúca vľajkonosiča (na tomto poste sa presiedrali viacerí organizátori) presúvala poyše námestia, zastavila sa pri staromestskom domčeku s ružovou fasádou – ide o rodný dom Deža Hoffmanna, slávneho fotografa Beatles, Rolling Stones, Pink Floyd, Jimiho Hendrixa a iných hviezd svetového formátu. Nadšenci Šafaříkovi ho zrekonštruovali a premenili na jediné múzeum na svete venované tomuto fotografovi. Zážitok z domu a prezerania fotografií umocňujú príbehy o Dežovi, ktoré vám tam na počkanie porozprávajú (dozvedela som sa napríklad, kvôli čomu sa na Deža nahneval John Lennon a čo bolo začiatkom konca ich spolupráce). V exteriéri za domom vystavovali študentka a študenti Protoateliéru z VŠVU, pričom boli odprezentované ich diela vytvorené počas spoločných ciest po Slovensku, od intímnejších príbehov hľadajúcich samého seba až po reflexiu krajiny, jej pochopenie a nachádzanie sa v nej. Putovanie Štiavnicou pokračovalo lesnou cestičkou k tajchu Veľká Vodárenská so zapamätateľnou sýto tyrkysovou farbou, s ktorým korešpondovala site-specific inštalácia otázok, kto som a kým chcem byť. Diela Zuzany Pustaiovej sú ľahko rozpoznateľné. Zaujímú formou (farebnosťou, sýťou ružovou, oranžovou, žltou) aj obsahom. Prostredníctvom autoportrétov a inscenovaných zátiší odkazuje na situácie, v ktorých je vlastná autenticky prežívaná realita spochybňovaná či potlačaná tradíciami, zažitými stereotypmi alebo „dobře myslennými“ civilizačnými návykmi. Programovo sa venuje otázkam rodových stereotypov a spoločenských noriem. Aj výstava You don't have to, you ought to naznačuje, čo by sme mali a nemali robiť/hovorit/myslieť si. Čo je žiaduce, prípustné, čo sa toleruje a čo je, naopak, nevyhovujúce či nevhodné. Jej fotografie sú vtipné aj ironické, nastavujú nám zrkadlo, naznačujú otázky: „Je toto v poriadku? Môžem muža a jeho nové definície a roly výstave v Galérii Julia Bindera bola tiež k nahliadnutiu jej kniha – môže sa nazývať knihou, keď nemá začiatok ani koniec? Je to nekonečné listovanie lepeľom, ktoré sa podobne ako

lepeľom, ktoré sa podobne ako samotné fotografie priechi zaužívaným štandardom a postupom. Keď sa masa ľudí nasledujúca vľajkonosiča (na tomto poste sa presiedrali viacerí organizátori) presúvala poyše námestia, zastavila sa pri staromestskom domčeku s ružovou fasádou – ide o rodný dom Deža Hoffmanna, slávneho fotografa Beatles, Rolling Stones, Pink Floyd, Jimiho Hendrixa a iných hviezd svetového formátu. Nadšenci Šafaříkovi ho zrekonštruovali a premenili na jediné múzeum na svete venované tomuto fotografovi. Zážitok z domu a prezerania fotografií umocňujú príbehy o Dežovi, ktoré vám tam na počkanie porozprávajú (dozvedela som sa napríklad, kvôli čomu sa na Deža nahneval John Lennon a čo bolo začiatkom konca ich spolupráce). V exteriéri za domom vystavovali študentka a študenti Protoateliéru z VŠVU, pričom boli odprezentované ich diela vytvorené počas spoločných ciest po Slovensku, od intímnejších príbehov hľadajúcich samého seba až po reflexiu krajiny, jej pochopenie a nachádzanie sa v nej. Putovanie Štiavnicou pokračovalo lesnou cestičkou k tajchu Veľká Vodárenská so zapamätateľnou sýto tyrkysovou farbou, s ktorým korešpondovala site-specific inštalácia otázok, kto som a kým chcem byť. Diela Zuzany Pustaiovej sú ľahko rozpoznateľné. Zaujímú formou (farebnosťou, sýťou ružovou, oranžovou, žltou) aj obsahom. Prostredníctvom autoportrétov a inscenovaných zátiší odkazuje na situácie, v ktorých je vlastná autenticky prežívaná realita spochybňovaná či potlačaná tradíciami, zažitými stereotypmi alebo „dobře myslennými“ civilizačnými návykmi. Programovo sa venuje otázkam rodových stereotypov a spoločenských noriem. Aj výstava You don't have to, you ought to naznačuje, čo by sme mali a nemali robiť/hovorit/myslieť si. Čo je žiaduce, prípustné, čo sa toleruje a čo je, naopak, nevyhovujúce či nevhodné. Jej fotografie sú vtipné aj ironické, nastavujú nám zrkadlo, naznačujú otázky: „Je toto v poriadku? Môžem muža a jeho nové definície a roly výstave v Galérii Julia Bindera bola tiež k nahliadnutiu jej kniha – môže sa nazývať knihou, keď nemá začiatok ani koniec? Je to nekonečné listovanie lepeľom, ktoré sa podobne ako

lepeľom, ktoré sa podobne ako samotné fotografie priechi zaužívaným štandardom a postupom. Keď sa masa ľudí nasledujúca vľajkonosiča (na tomto poste sa presiedrali viacerí organizátori) presúvala poyše námestia, zastavila sa pri staromestskom domčeku s ružovou fasádou – ide o rodný dom Deža Hoffmanna, slávneho fotografa Beatles, Rolling Stones, Pink Floyd, Jimiho Hendrixa a iných hviezd svetového formátu. Nadšenci Šafaříkovi ho zrekonštruovali a premenili na jediné múzeum na svete venované tomuto fotografovi. Zážitok z domu a prezerania fotografií umocňujú príbehy o Dežovi, ktoré vám tam na počkanie porozprávajú (dozvedela som sa napríklad, kvôli čomu sa na Deža nahneval John Lennon a čo bolo začiatkom konca ich spolupráce). V exteriéri za domom vystavovali študentka a študenti Protoateliéru z VŠVU, pričom boli odprezentované ich diela vytvorené počas spoločných ciest po Slovensku, od intímnejších príbehov hľadajúcich samého seba až po reflexiu krajiny, jej pochopenie a nachádzanie sa v nej. Putovanie Štiavnicou pokračovalo lesnou cestičkou k tajchu Veľká Vodárenská so zapamätateľnou sýto tyrkysovou farbou, s ktorým korešpondovala site-specific inštalácia otázok, kto som a kým chcem byť. Diela Zuzany Pustaiovej sú ľahko rozpoznateľné. Zaujímú formou (farebnosťou, sýťou ružovou, oranžovou, žltou) aj obsahom. Prostredníctvom autoportrétov a inscenovaných zátiší odkazuje na situácie, v ktorých je vlastná autenticky prežívaná realita spochybňovaná či potlačaná tradíciami, zažitými stereotypmi alebo „dobře myslennými“ civilizačnými návykmi. Programovo sa venuje otázkam rodových stereotypov a spoločenských noriem. Aj výstava You don't have to, you ought to naznačuje, čo by sme mali a nemali robiť/hovorit/myslieť si. Čo je žiaduce, prípustné, čo sa toleruje a čo je, naopak, nevyhovujúce či nevhodné. Jej fotografie sú vtipné aj ironické, nastavujú nám zrkadlo, naznačujú otázky: „Je toto v poriadku? Môžem muža a jeho nové definície a roly výstave v Galérii Julia Bindera bola tiež k nahliadnutiu jej kniha – môže sa nazývať knihou, keď nemá začiatok ani koniec? Je to nekonečné listovanie lepeľom, ktoré sa podobne ako

lepeľom, ktoré sa podobne ako samotné fotografie priechi zaužívaným štandardom a postupom. Keď sa masa ľudí nasledujúca vľajkonosiča (na tomto poste sa presiedrali viacerí organizátori) presúvala poyše námestia, zastavila sa pri staromestskom domčeku s ružovou fasádou – ide o rodný dom Deža Hoffmanna, slávneho fotografa Beatles, Rolling Stones, Pink Floyd, Jimiho Hendrixa a iných hviezd svetového formátu. Nadšenci Šafaříkovi ho zrekonštruovali a premenili na jediné múzeum na svete venované tomuto fotografovi. Zážitok z domu a prezerania fotografií umocňujú príbehy o Dežovi, ktoré vám tam na počkanie porozprávajú (dozvedela som sa napríklad, kvôli čomu sa na Deža nahneval John Lennon a čo bolo začiatkom konca ich spolupráce). V exteriéri za domom vystavovali študentka a študenti Protoateliéru z VŠVU, pričom boli odprezentované ich diela vytvorené počas spoločných ciest po Slovensku, od intímnejších príbehov hľadajúcich samého seba až po reflexiu krajiny, jej pochopenie a nachádzanie sa v nej. Putovanie Štiavnicou pokračovalo lesnou cestičkou k tajchu Veľká Vodárenská so zapamätateľnou sýto tyrkysovou farbou, s ktorým korešpondovala site-specific inštalácia otázok, kto som a kým chcem byť. Diela Zuzany Pustaiovej sú ľahko rozpoznateľné. Zaujímú formou (farebnosťou, sýťou ružovou, oranžovou, žltou) aj obsahom. Prostredníctvom autoportrétov a inscenovaných zátiší odkazuje na situácie, v ktorých je vlastná autenticky prežívaná realita spochybňovaná či potlačaná tradíciami, zažitými stereotypmi alebo „dobře myslennými“ civilizačnými návykmi. Programovo sa venuje otázkam rodových stereotypov a spoločenských noriem. Aj výstava You don't have to, you ought to naznačuje, čo by sme mali a nemali robiť/hovorit/myslieť si. Čo je žiaduce, prípustné, čo sa toleruje a čo je, naopak, nevyhovujúce či nevhodné. Jej fotografie sú vtipné aj ironické, nastavujú nám zrkadlo, naznačujú otázky: „Je toto v poriadku? Môžem muža a jeho nové definície a roly výstave v Galérii Julia Bindera bola tiež k nahliadnutiu jej kniha – môže sa nazývať knihou, keď nemá začiatok ani koniec? Je to nekonečné listovanie lepeľom, ktoré sa podobne ako

lepeľom, ktoré sa podobne ako samotné fotografie priechi zaužívaným štandardom a postupom. Keď sa masa ľudí nasledujúca vľajkonosiča (na tomto poste sa presiedrali viacerí organizátori) presúvala poyše námestia, zastavila sa pri staromestskom domčeku s ružovou fasádou – ide o rodný dom Deža Hoffmanna, slávneho fotografa Beatles, Rolling Stones, Pink Floyd, Jimiho Hendrixa a iných hviezd svetového formátu. Nadšenci Šafaříkovi ho zrekonštruovali a premenili na jediné múzeum na svete venované tomuto fotografovi. Zážitok z domu a prezerania fotografií umocňujú príbehy o Dežovi, ktoré vám tam na počkanie porozprávajú (dozvedela som sa napríklad, kvôli čomu sa na Deža nahneval John Lennon a čo bolo začiatkom konca ich spolupráce). V exteriéri za domom vystavovali študentka a študenti Protoateliéru z VŠVU, pričom boli odprezentované ich diela vytvorené počas spoločných ciest po Slovensku, od intímnejších príbehov hľadajúcich samého seba až po reflexiu krajiny, jej pochopenie a nachádzanie sa v nej. Putovanie Štiavnicou pokračovalo lesnou cestičkou k tajchu Veľká Vodárenská so zapamätateľnou sýto tyrkysovou farbou, s ktorým korešpondovala site-specific inštalácia otázok, kto som a kým chcem byť. Diela Zuzany Pustaiovej sú ľahko rozpoznateľné. Zaujímú formou (farebnosťou, sýťou ružovou, oranžovou, žltou) aj obsahom. Prostredníctvom autoportrétov a inscenovaných zátiší odkazuje na situácie, v ktorých je vlastná autenticky prežívaná realita spochybňovaná či potlačaná tradíciami, zažitými stereotypmi alebo „dobře myslennými“ civilizačnými návykmi. Programovo sa venuje otázkam rodových stereotypov a spoločenských noriem. Aj výstava You don't have to, you ought to naznačuje, čo by sme mali a nemali robiť/hovorit/myslieť si. Čo je žiaduce, prípustné, čo sa toleruje a čo je, naopak, nevyhovujúce či nevhodné. Jej fotografie sú vtipné aj ironické, nastavujú nám zrkadlo, naznačujú otázky: „Je toto v poriadku? Môžem muža a jeho nové definície a roly výstave v Galérii Julia Bindera bola tiež k nahliadnutiu jej kniha – môže sa nazývať knihou, keď nemá začiatok ani koniec? Je to nekonečné listovanie lepeľom, ktoré sa podobne ako

lepeľom, ktoré sa podobne ako samotné fotografie priechi zaužívaným štandardom a postupom. Keď sa masa ľudí nasledujúca vľajkonosiča (na tomto poste sa presiedrali viacerí organizátori) presúvala poyše námestia, zastavila sa pri staromestskom domčeku s ružovou fasádou – ide o rodný dom Deža Hoffmanna, slávneho fotografa Beatles, Rolling Stones, Pink Floyd, Jimiho Hendrixa a iných hviezd svetového formátu. Nadšenci Šafaříkovi ho zrekonštruovali a premenili na jediné múzeum na svete venované tomuto fotografovi. Zážitok z domu a prezerania fotografií umocňujú príbehy o Dežovi, ktoré vám tam na počkanie porozprávajú (dozvedela som sa napríklad, kvôli čomu sa na Deža nahneval John Lennon a čo bolo začiatkom konca ich spolupráce). V exteriéri za domom vystavovali študentka a študenti Protoateliéru z VŠVU, pričom boli odprezentované ich diela vytvorené počas spoločných ciest po Slovensku, od intímnejších príbehov hľadajúcich samého seba až po reflexiu krajiny, jej pochopenie a nachádzanie sa

PHOTO LONDON 2024

Názov: Photo London 2024

Dátum: 16. – 19. mája 2024

Miesto: Somerset House, Londýn, Veľká Británia

Helen Levitt | New York | 1988

Helen Levitt (1913 – 2009) – jej fotografie z New Yorku od 50. rokov sú klasikou žánru. Známa je predovšetkým svojou čierno-bielou fotografiou. Nevidené farebné fotografie americkej umelkyne, ktorej tvorba je dôkazom jej veľkej vášne pre pouličnú fotografiu.

Siân Davey | Záhrada | 2021 – 2023

Britská fotografka Siân Davey sa v tvorbe zameriava na svoju rodinu, pričom vychádza zo svojho zázemia v psychológii. Zachytáva trojročnú premenu opustenej záhrady a komunitu, ktorú vytvorila.

J. K. Lavin so svojou sériou ‚IF‘ | 1977 v Alta Vista Arts | Los Angeles

Kalifornská umelkyňa J. K. Lavin vytvorila autopoortréty v rôznych fotobúdkach v roku 1977: 33 rokov pred spustením Instagramu držala pred sebou reklamy z časopisov, aby zdôraznila vplyv reklamy a štandardov krásy na ženský obraz seba a psychiku.

Lee Miller | Georges Limbour a Jean Dubuffet, Farley Farm, UK | 1955

Lee Miller Archives oslavuje 75. výročie vystavením Millerovej povojnovej fotografie. V očakávaní filmu o Lee Miller už túto jeseň bude archív prezentovať okrem iného sériu Millerovej autopoortréto, z ktorých niektoré neboli doteraz vystavené.

Do historického Somerset House na brehu rieky Temža sa v máji už deviatykrát vrátil veľtrh fotografie Photo London s viac ako 120 vystavujúcimi galériami z miest ako Tokio, Brooklyn či Lublana. Tie do Londýna priniesli svoje najhorúcejšie talenty, no nechýbali ani diela fotografických superhviezd, ako je napríklad slávny módný fotograf David Bailey. Každoročná prehliadka, ktorá tento rok predstavila viac ako 400 fotografov, bola sprevádzaná programom prednášok a podujatí, vrátane diskusií na témy ako napríklad autopoortrét, klimatická kríza či africká fotografia vo vzťahu k identite, moci a sebaurčeniu. Dali sa vidieť diela osobné aj politické, dokumentárne a módné, hudobné a cestovateľské. Je

ťažké vyberať vzorku z toho, čo bolo ponúknuté.

Každoročná prehliadka toho najlepšieho v oblasti fotografie predstavila bezprecedentný počet žien pracujúcich vo všetkých žánroch – od pôsobivých nováčikov až po etablované mená ako Nan Goldin a Sarah Moon. Väčšina fotografií na Photo London 2024 boli, neprekvapujú, zobrazenia ľudí. Dôvodom môže byť „znovuzrodenie“ Rolling Stones. Fotografie Micka Jaggera bolo možné nájsť vo viacerých galériách. Na rozdiel od Jaggera bol takzvaný „Index Moss“, merajúci prítomnosť fotografií supermodelky Kate Moss, tento rok pomerne nízky. Prekvapujúco chýbali fotografie kráľovnej či ďalších

predstavitelov britskej kráľovskej rodiny. Ich portréty bývali štandardom predchádzajúcich ročníkov. Nechýbali tigre, slony a letiace vtáky. Ani prázdné kliše glamouru, ktoré sa tvári ako umenie. Na vyváženie návštevníci mohli vidieť veľa prác s naozajstnou hĺbkou, kvalitou a originalitou.

Somerset House je idiosynkratický priestor pre umelecký veľtrh a jeho úzke chodby a miestnosti sa zdali byť obzvlášť preplnené. Bol tam hmatateľný ruch, aký si pamätám z období vrcholov pred pandémiou v rokoch 2017 a 2018. Fotografie sa predávali od prvého dňa, zberatelia nečakali až do posledných hodín pred zatvorením veľtrhu. Galéria Petera Fettermana napríklad predala niekoľko

diel Sarah Moon, ktorých cena sa pohybovala medzi 20 až 30 tisícami libier. Ako sa darilo dielam slovenských fotografiek Márie Švarbovej a Evelyn Benčíovej, netuším, ale pred ich fotografiami bolo neustále živo. Okrem diel známych majstrov fotografie sa na Photo London pravidelne dostáva do pozornosti aj nová generácia fotografov. Na veľtrhu boli vyhlásené dve ocenenia, ktoré sa zameriavajú na mladé talenty: Cena Photo London x Nikon Emerging Photographer Award a Cena Photo London x Hahnemühle Student Award. Prestížnu cenu Photo London x Nikon Emerging Photographer Award 2024 získal Charlie Tallott, ktorý sa vo svojej práci zameriava na deindustrializáciu. Cena Photo London x Hahnemühle,

vyhlasovaná od roku 2023, je určená pre študentov, ktorí študujú fotografiu na univerzitách vo Veľkej Británii. Cieľom je priniesť portfóliá rozvíjajúcich sa fotografov do medzinárodnej pozornosti a podporiť mladé talenty v odvetví. Ocenenie tento rok získala An Liu z UAL London College of Communication. V shortliste sa ocitla za svoj projekt „Weaving the World“, v ktorom zručne spája dokumentárnu, portrétnu a inscenovanú fotografiu do jemného, snového vizuálneho štýlu. Cena Photo London Master of Photography sa každoročne udeľuje žijúcemu umelcovi, ktorý výrazne prispel k rozvoju fotografie. Majstrom fotografie sa pre rok 2024 stala uznávaná francúzska fotografka Valérie Belin, ktorá je obzvlášť známa

David Bailey | Rolling Stones, Goats Head Soup | 1973

Photo London 2024 priniesol obrazy zo 44 miest na štyroch kontinentoch, predstavujúc dôležité diela od počiatkov média až po súčasnosť. Tohtoročný festival predstavil aj sólovú výstavu fantastickú kariéry Davida Baileya.

Rodney Smith | Odalisque No 1, Winfield Estate, Long Island | 2004

Na Photo London prvá výstava diel amerického fotografa Rodneyho Smitha vo Veľkej Británii. Jeho tvorba bola prirôvnaná k Alici v krajine zázrakov od Lewisa Carrolla.

Tamineh Monzavi | Bride | 2007

Súčasť dokumentárneho seriálu iránskej fotografky Tahmineh Monzavi, ktorý zachytáva bežný život pracujúcej triedy v jej domovine.

svojou prácou skúmajúcou telo a identitu. Jej výstava „Silent Stories“ predstavila kurátorský výber, ktorý zahŕňa tri desaťročia jej práce. Svoje fotografie autorka opísala ako: „... ani naratívne, ani dokumentárne. Nerozprávajú žiadne konkrétne príbehy, ale sú navrhnuté tak, aby boli vidieť ako zrkadlo fikcií bez slov.“ Zaujímavým počínom prezentovaným počas Photo London bolo predstavenie troch nových fotografických kníh, ktoré ponúkajú pohľad do zákulisia troch luxusných hotelov (a vlaku)

siete Belmond – Venice Simplon-Orient-Express, Caruso Hotel na talianskom pobreží Amalfi a Mount Nelson Hotel v Kapskom Meste. Skupina LVMH vlastníaca hotely takýmto spôsobom podčiarkla svoje partnerstvo s veľtrhom Photo London. Súčasťou prezentácie bola aj výstava fotografií, ktorá bola vzrušujúcou ukážkou diel fotografiek Coco Capitán, Letizie Le Fur a Rosie Marks. Na svojich fotografiách zachytili svoje skúsenosti v jednotlivých destináciách. Odrážajú ich individuálne fotografické

prístupy, ale aj ich osobnú fascináciu cestovaním a nehnuteľnosťami, ktoré dokumentovali. Osobne sa mi takéto spojenie biznisu a umenia veľmi páči. Škoda, že k nemu nedochádza aj v našich končinách. „Hľadíš cez okno vlaku a to miesto, kde si, je zároveň rovnaké aj iné ako to, kde si bol pred minútou,“ okomentovala svoje fotografie španielska autorka Coco Capitán. Jej fotografie sú spontánne, zachytávajú krásne prechivé momenty, ktoré by inak zmizli do neznáma. Photo London za 9 rokov svojho

Jean Baptiste Huynh | Portrait 03 | 2005

Huynhovo minimalistický prístup skúma čistotu ľudskej tváre, zdôrazňujúc krásu v jednoduchosti. Opakujúce sa témy v jeho tvorbe sú pohľad, sebaobraz, inakosť, svetlo a vzťah k nekonečnu.

fungovania získal masovú príťažlivosť, otázkou je, či veľtrh môže byť podnetný aj pre profesionálov z odvetvia fotografie. Laici tu nachádzajú inšpiráciu či možnosť stretnutia s veľkými menami, napríklad s fotografom Martinom Parrom, ktorého na veľtrhu môžete stretnúť pravidelne pri podpisovaní jeho desiatok kníh. Photo London je mixom toho dobrého, zlého a krásneho. Láhka angažovanosť verejnosti vzhľadom na fotografiu je jednou z evidentných silných stránok veľtrhu. Nevytvára

prekážky ako množstvo súčasného umenia. Jeho dostupnosť sa môže javiť ako nevýhoda v kontexte umeleckého veľtrhu. No mix fotografií módy a celebrit z filmov, ktoré neboli vytvárané pre steny galérií, je vystavovaný v susedstve vyššieho konceptuálneho umenia či vážnych dokumentárnych tém. Pozrite si môj tohtoročný výber, možno vás presvedčí, aby ste si do Londýna urobili budúci rok výlet aj vy.

Jana Rajcová
fotografka a publicistka

DNI FOTOGRAFIE V LEVICIACH 2024

Názov: DFLV
Miesto: Levice
Dátum: 2. 5. – 30. 6. 2024

Tento rok v máji Levice opäť ožili vernisážami, výstavami, rozhovormi a besedami, prednáškami, filmovými projekciami a workshopmi medzinárodného fotografického festivalu Dni fotografie v Leviciach. O podujatie sa s láskou stará už sedemnásť rok Regionálne osvetové centrum v Leviciach spolu s mnohými partnermi tohto podujatia. Inšpiratívny a kvalitný program je každoročne pripravený pre každého, koho zaujíma umenie, tvorivosť, tvorba i tvoriví tvorcovia, ktorí každoročne prinášajú svedectvo o médiu fotografie, jeho (možno) zabudnutých i súčasných podobách, a to v rôznych formách prezentácie. Zaujmem o diváka môžeme vidieť v kreatívnom riešení výstav vo verejnom priestore, ktorý sa (do)tyka nás všetkých. Fotografie umiestnené vo verejnom priestore sa túžia dotknúť bežného okoloidúceho a scitlivier jeho vnímanie. Ambícia priniesť fotografiu bližšie k divákovi sa tento rok zhmotnila aj v množstve workshopov realizovaných pre verejnosť, deti i dospelých. Úvodné tvorivé workshopy, venované rôznym kreatívnym podobám fotografie, prebiehali pod vedením skúsenej fotografky a lektorky Petry Cepkovej a boli prvou udalosťou, ktorá podujatie symbolicky otvorila už začiatkom mesiaca. Medzinárodné fotografické kolokvium prebiehajúce pod hlavičkou festivalu sprostredkovalo tento rok verejnosti priamy kontakt s niektorými vystavujúcimi autormi 17. ročníka v podobe rozhovorov a besied, a bolo tak spoločenským vyvrcholením podujatia.

Budova ROSky, ktorá sídli v pomyselnom centre mesta Levice, sa na niekoľko najbližších mesiacov stáva výstavnou plochou pre prezentáciu exteriérovej výstavy Sakrálné príbehy Moniky a Ľuba Stacha. Jej okná a steny prekrývajú veľkoformátové fotografie monumentálnych maľovaných kupol sakrálnych priestorov – na jednej strane kostolov, na druhej synagóg. Dva chrámy, ktoré stoja každý kdesi na druhom konci, akoby ďaleko od seba, oba oslovujú človeka svojou veľkostí a monumentálnosťou, cez vnímanie vlastnej malosti, zanedbateľnosti. Fotografie zaznamenávajú architektúru a jej detailné prvky, no zároveň tlmochia príbehy – nielen tie biblické, ale aj príbehy udalostí, ktoré si tieto stavby v svojich múroch nesú. Pamäť miesta je zadným plánom výtvarných výjavov fresiek a ticho dopovedá príbehy nádeje, ale aj utrpenia. Obrazovú poetiku zničeným a schátraným židovským synagógam chápem ako symbolickú poetiku obetiam holokaustu, na ktoré by sme nemali a nesmieme nikdy zabudnúť. Autori tiež chceli kriticky poukázať na využívanie týchto priestorov na iné ako sakrálné účely.

Vladimír Zidlický | Magic Circle Time No.1 | 2018

Lenka Lukačovičová | Trnávka | 2022

Jednou z hlavných výstav, ktorej otvorenie bolo ústredným ceremoniálom festivalu, bola výstava významného českého autora Vladimíra Židlického. Výstava pod názvom „Ako to vidím ja...“ bola umiestnená do krásnej Levicekej synagógy, kde bolo možné odprezentovať rozsiahly výber diela autora na dvoch poschodiach. Prieniky svetla z rôznych uhlov a strán a jeho odrazy na vystavených fotografiách chvíľami

znemožňovali vnímať vizuálne zaujímavé fotografie v tomto podmanivom, no členitom priestore, úplne pozorne. Divák prechádza na výstave dielom autora od roku 2008 po rok 2019. Diela nie sú chronologicky radené, nie je to nutné. Vladimír Židlický zostáva dlhodobo verný svojim námetom, prelínajú sa a vytvárajú pomyselný celok, komplexné dielo. Autor sa prostredníctvom žánru aktu, kde je často žena

a jej telo chápané ako tvárna hmota, vyjadruje k rôznym subjektívnym, ale i univerzálnym témam ľudstva. Vnímaného diváka môže prvoplánovo použiť ženská nahota odradiť. Omnoho pôsobivejšie sú znepokojivé, zahmlené portréty, fragmenty tela i jeho celky, ktoré prechádzajú až do rozsiahlych monumentálnych kompozícií, ktoré vynikajú nekonečným množením ľudských figúr. Témy sú odrazu všeobecnejšie, životnejšie, alarmujúcejšie. Autor občas priamo odkazuje na konkrétnych maliarov minulosti, používa fragmenty ich diel, a tým podčiarkuje výtvarný rozmer fotografií. Nosným vyjadrovacím prostriedkom je špecifické spracovanie obrazu, ale i farebnosť, ktorú autor používa. Od čiernobielych analógových fotografií autor prirodzene prechádza k farebnej fotografii a digitálnemu obrazu, do ktorého vstupuje podobným spôsobom vrstvenia, avšak už pomocou postprodukcie. Jeho prístup k médiu fotografie je známy už z minulosti priamym zásahom do negatívu či pozitívu, keď výsledný obraz je akoby poskladaný z vrstiev narušovania pôvodného „čistého“ obrazu.

Je sympatické, že popri veľkých menách fotografie, ako sú práve Ľubo Stacho či Vladimír Židlický, dostávajú priestor i mladé súčasné autorky – Lenka Lindák Lukačovičová a jej dobre známa „Lonely planet“, mapujúca mestské zákutia špecifickej časti Bratislavy – Trnávky, či Katarína Cabala, študentka Vysoké školy výtvarných umení, ktorá svoju pozornosť venuje prevažne environmentálnym témam. Malá výstava v priestoroch kaviarne Na kus reči ponúkla priestor pre čierne-biele fotografie Juraja Kevina Chudého, ktorý tiež patrí do generácie súčasných mladých slovenských autorov.

Na podujatí tento rok svoju tvorbu odprezentovali aj zahraniční autori, a to fotografi z Maďarska, Veľkej Británie či Poľska. Tekovské múzeum má svoje špecifické ticho, v ktorom akoby zastal čas. Tiché a hlbavé konceptuálne fotografické série maďarskej autorky Kíry Krász a britského autora Georgea Roasta, nesúce v sebe príjemnú nostalgiu, do tohoto prostredia prirodzene zapadli. Dôraz na materiál, analógové procesy, časom zažltnuté papierené robné koláže, jemné starobylé drevené rámy či subtilnejšie formáty fotografií vytvárajú nostalgickú a intímnu atmosféru. V spoločnom projekte pod názvom Zostávam pri zemi tým, že Ťa držím hore sa autori spoločne venujú osobnej téme svojho partnerského vzťahu. Uvažujú nad proporciami vzťahu cez proporcie vlastného tela, hľadaním fyzikálnej rovnováhy svojich tiel skúmajú aj vnútornú rovnováhu, keď tým, že jeden nesie druhého,

hoci možno sám nevládze, naplňajú ideu odovzdanosti v láske. Samostatná fotografická séria Kíry Krász Myšlienka po náučenom, ktorá zaplnila druhú miestnosť múzea, sa nesie v podobnom duchu. Autorka prepája nostalgické významy či poznatky s tým intuitívnym a citovým, vracia sa k pôvodnému poznaniu a vizuálnym jazykom nad týmito poznatkami bilancuje a buď ich potvrdzuje, alebo relativizuje. Výstupom je krásny jednotný celok, kde autorka opäť experimentuje s materiálom a drobnými vstupmi do fotografie vytvára nové obrazové celky. Tento fotografický súbor človeka vtiahne svojou jednoduchosťou, osobitým rukopisom a krásou do vlastnej hlčky. Nasledujúce čiernobiele veľkoformátové fotografie poľského autora Krystofa Szlapa, vystavené v poslednej miestnosti, sú koncepcne, formálne i žánrovo veľmi vzdialené atmosfére predchádzajúcich fotografických projektov, čo vnímaniu a prijatiu daného prevedenia ženského aktu veľmi nepomáha.

Svoje výstavné priestory už pravidelne festivalu poskytujú aj Menora Saag Centrum Artis v Šahách, a tak jedinou výstavou mimo mesta Levice bola výstava fotografa Levente Molnára Brigakéro Drom/Cesta utrpenia. Autor využíva fotografiu ako transformačný prvok cez tému osobnej viery, ktorú vníma ako jeden z hlavných motívov k premene životného štýlu. Poľdštuje biblické príbehy tým, že ich inscenuje práve s ľuďmi z komunity.

Festival dáva popri profesionálnych výstupoch vždy malý priestor aj kategórii amatérskej fotografie. Tento rok to boli fotografie celoštátnej postupovej súťaže amatérskej fotografie AMFO. Výstava Rodina – Pamäť – Identita, realizovaná pod holým nebom v prostredí parku M. R. Štefánika, odprezentovala najlepšie práce posledných ročníkov súťaže. Za amatérov vystavoval aj Fotoklub Deriva.

Podujatie Dni fotografie v Leviciach prináša vždy širokú škálu žánrov a prístupov k médiu fotografie, a tak tomu bolo i tento rok. Priestor dostáva stále žijúca analógová fotografia a jej procesuálne nedokonalosti, rovnako aj súčasná digitálna fotografia a jej neobmedzené možnosti vstupu do obrazu a manipulácie s ním. Veľké osobnosti i možno nenápadní autori majú vedľa seba svoje miesto. Festival má v sebe atmosféru prijatia a rôznorodosti, v ktorej fotografia stále zostáva fotografiou a dokazuje, že obrazová vizuálna, spojená s významovosťou, je stále živou a potrebnou súčasťou našej prítomnosti.

Laura Belišová, rod. Štompachová
fotografka

Peter Pflügler

Now is not the right time

Keď som mal dva roky, môj otec odišiel do lesa s úmyslom, že sa už nikdy nevráti. Moji rodičia sa rozhodli mlčať takmer 20 rokov o jeho pokuse o samovraždu. A aj napriek tomu som zistil, že ma to táhá k miestu, kde sa incident stal, a v deň jeho výročia ma zaliata vlna smútku. Keď sa mi to rodičia konečne rozhodli povedať, všetko začalo dávať zmysel.

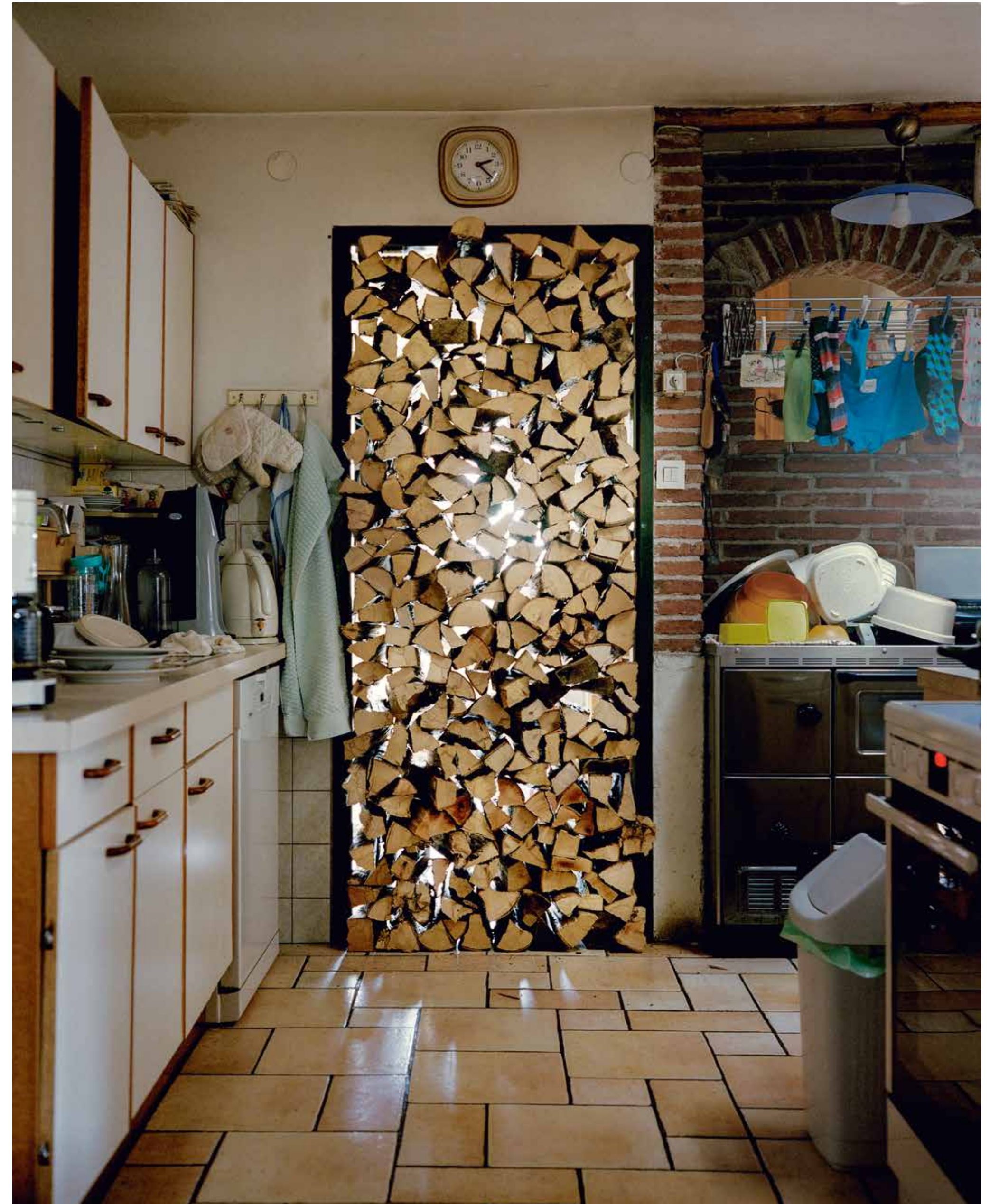
Tento projekt začal ako vyšetrovanie stôp dobre stráženého rodinného tajomstva. Počas toho, ako som prehodnocoval trauma svojich rodičov – jej miesta, predmety a spomienky, ktoré som nemohol nazvať svojimi – našiel som ju tu, vo svojom vnútri. Moje telo to vždy vedelo.

Toto nie je len príbeh o pokuse o samovraždu. Je o nemožnosti tajomstiev, o tom, čo zdieľame, keď sa skrývame. Je o bolesti spôsobenej z lásky, o zložitosti ticha a nevysvetliteľnom smútku chlapca.

Mami, oci, toto je vaša trauma, ktorú ste držali zabalenu v nespočetných farebných prikrývkach, ale napriek tomu ste mi ju nevedomky odovzdali v milujúcom objatí. Ponesiem ju opratrne.

Peter Pflügler je rakúsky vizuálny rozprávač, ktorý žije v Holandsku. Jeho práca sa sústreďuje okolo dynamiky tajomstiev, medzigeneračnej traumy a ticha. Jeho fotokniha „Now is not the right time“ (Teraz nie je ten správny čas) vyšla v roku 2023.

Mystik fotografie

Názov výstavy: Zdeněk Smieško – Vidieť. Cítiť. Zaznamenať.

Kurátori: Zuzana Labudová, Miroslav Kleban

Miesto: Východoslovenská galéria, Košice

Trvanie: 8. 3. 2024 – 1. 9. 2024

V poslednom období sa ma z umeleckého sveta asi nič tak silno nedotklo ako práve výstava Zdeňka Smieška vo Východoslovenskej galérii v Košiciach, ktorá je jeho prvou výstavou vôbec. Takmer všetci moji kolegovia a známi ho poznajú ako známú košickú postavičku dokumentujúcu viacerých košických umelcov, najmä však ako legendárneho pedagóga z miestnej ŠUPky, kde roky rokúce učil fotografiu (aj legendárne „slovenské nové vlny“). Ja som ho však osobne nepoznala, až nedávno, keď som sa náhodou pridala k mojim vzácnym hosťom Ľubovi a Monike Stacho, ktorí skočili do VSG-čky pozrieť si jeho výstavu a zároveň mali mať v ten deň prednášku a vernisáž u nás na fakulte. V galérii ich čakal autor, ktorý nás svojou výstavou sprevádzal a veľmi spontánne

o všetkom možnom rozprával. Zaslala som. Netušila som, aký zaujímavý a hlboký je tento človek. Vo vystavených dielach cítiť jeho skromnosť a rešpekt pred všetkým, čo fotograficky objavil. Rešpekt pred skrytým svetom, ktorý mu dával odpovede na všetko podstatné, čo prežíval. A predsa je v prejave aj sebavedomý, pretože si je vedomý daru komunikovať s neviditeľnými bytostami z fotografií, ako o tom on sám s veľkou samozrejmosťou hovorí. Nevie, ako by som videla túto výstavu, ak by som

Ľubo Stacho v Galérii umelcov Spiša

Názov výstavy: Ľubo Stacho Motlitba / Sacral Elementum VI.

Kurátorky: Lucia Benická, Monika Stacho

Miesto: Galéria umelcov Spiša, Spišská Nová Ves

Trvanie: 15. 11. 2023 – 7. 4. 2024

Výstava v Galérii umelcov Spiša (GUS) v Spišskej Novej Vsi, ktorá mapuje skoro 50 rokov tvorby autora, je podakováním a vzdaním úcty pri príležitosti 70. narodenín autora. Projekt výstavy nie je prierezom celej jeho tvorby. Stacho je plodným autorom a prezentovať ju celú bude ťažkým orieškom. Kurátorky výstavy Lucia Benická, riaditeľka galérie GUS, a Monika Stacho sa rozhodli urobiť výber z jeho prác, ktorý obsahuje duchovnú tematiku. Duchovná téma sa u autora prelína celou jeho tvorbou, od začiatkov po súčasnosť. Hneď na začiatku môžeme rozmyšľať, či diela o duchovnosti autora sú ikonou alebo ikonickými? Modlitbou alebo slávou? Názov výstavy znie: „Modlitba / Sacral Elementum VI.“. GUS od roku 2010 otvára výstavy so sakrálnou tematikou v súčasnom umení. Výstava Ľuba Stacha je šiestou v poradí. Projekt Ľuba Stacha je rozčlenený do troch celkov, ktoré spája duchovná téma. Každá časť má svoje vnímanie duchovnosti. Ukazuje vnímanie viery cez svetlo, budovy a územia. V takomto

prejave duchovnosti môžeme cítiť, či autorovi ide o vnútorné, intímne až modlitbové vyjadrenie vo fotografiách, ktoré sa stávajú písaním svetla – ikonou, alebo len ukázaním miest, ktoré sú určené pre kult a mnohé už zdevastované, ktoré sa vo svojom priestore stavajú ikonickými. Cyklus „Svetlo“ vznikol v 80. a 90. r. 20. storočia, je chvála svetla a pohybom svetla vo fotografii. Kurátorka Monika Stacho o tomto fotografickom obrazovom cykle hovorí: „Stacho inšpiruje každého z nás ponoriť sa do vlastného vnútra a ticho sledovať zmeny svetla a sveta okolo nás, ktorý je tak rozmanitý a nabitý nepokojom.“ To je to, čo vytvára z fotografií ikony a toto písanie svetlom nás mení vo vnútri a otvára duchovnosť človeka. V cykle sú napríklad fotografie Slnko môjho ateliéru, Tiché svetlo elektrárne, Milovanie so svetlom. Ďalší cyklus, „Dva domy jedného Pána (2008 – 2010)“, rozpráva o prebudení pamäti ľudí, aby nie len v historickom, ale aj v súčasnom čase vnímali dnešný stav duchovna v spoločnosti a v nás samých. Služba v dome Pánovom je pokus o vnútorné kľanenie a stáva sa ikonou života vnútorného obrazu Boha. Navonok sa však môžu stať ikonickými, kultovými úžasné miesta, ktoré ľudia navštevujú, aby niečo zažili (duchovnosť, spev, biznis, kult tela). Výber diptychov – Lučenec, Bojná, Michalovce, Tvrdošín, Komárno, Trstená – tvorí cyklus pamäti a vtedajšieho stavu domov Pána, ktoré sa však v priebehu rokov menia. „Ruiny“ (2012) – cyklus veľkofilmových fotografií, ktoré zobrazujú zdevastované synagógy, kostoly

Z výstavy Vidieť. Cítiť. Zaznamenať. Vo Východoslovenskej galérii | Foto: Lena Jakubčáková

ho osobne nestretla – neviem si to už odmyslieť, ale myslím, že, odhladiac od všetkého mysteriózneho v súvislosti s jeho osobnosťou, je pár objektívnych zvláštností, ktoré kurátori výstavy Zuzana Labudová a Miroslav Kleban v koncepcii a architektúre výstavy mimoriadne dobre vystihli. Ide najmä o koncepciu, ktorá neprezentuje tému, motív alebo nejaký autorov projekt, ale jeho „vidieť, cítiť, zaznamenať“, ako to vyjadruje aj názov výstavy. Táto pre výstavy netypická antitematickosť

odkazuje na Smieškov celožitný voľný prístup k foteniu, čo sám asi aj najlepšie vystihol: „Aká krásna vie byť voľnosť pri (ne) výbere motívu, ako protipól presnej profesionálnej zákazke.“ Na potulkách s fotoaparátom zachytáva, čo ho náhle zaujme, väčšinou jednoduché „veci“ okolo, veľmi pritom nerozmýšľa, a predsa nazerá do podstaty a mágie vecí, hrá sa, rozpráva sa, necháva na seba hlbšie pôsobiť v hľadáčkici zarámovaný svet, ktorý mu vizuálne odpovedá a rieši viaceré jeho životné dilemy. Pritom sa však nesústreďuje na lovenie pekných fotiek, ako by sa dalo od takéhoto zdanlivo amatérskeho prístupu očakávať. Chce fotograficky objavovať krásu, ktorá pramení z podstaty vecí, ktorá je povznesená nad dobu a naše zámyery. Objavuje mystický poriadok vecí a ich slobodné bytie, dokonca tie „veci“ vníma ako hercov, ktorí sem-tam opúšťajú rolu, ktorú sme im zvykli prisudzovať, a pozoruje ich nové tváre a podoby života. Pre neho je skrátka všetko živé.

Fotografia je pre Zdeňka Smieška sprostredkovateľom dobra a dakuje za to, čo videl a mohol odfotit. Všetci sa jednoduché veci ako tváre, trávu, steny, kamene, stromy či sneh, avšak sústreďuje sa na ich

vnútornú bohatosť, rôznorodosť a asociatívnosť. Vraví: „Všetko je zložito-jednoduché a jednoducho-zložité, podľa uhla pohľadu a toho, kto na tie veci pozerá.“ Smieško je mystikom fotografie a učiteľom, ktorý je dobrý práve preto, že jeho študenti sú lepší ako on. Tak by si to aspoň želal a v mnohých prípadoch sú toho príkladom jeho viacerí bývalí žiaci – významní súčasní umelci. Smieškova stratégia je na nič konkrétne sa nezameriavať, len sa s fotografickou predlohou zblížovať, komunikovať, nechať ju rozprávať a odpovedať. Jeho výstava je peknou ukážkou, ako sa dá celožitné dielo prezentovať, bez strachu z akoe voľných fotografií či autorových vyšších nežánerov. Pretože aj veľmi roztrúsený a rôznorodý archív dokáže v správnom pochopení a výbere sprostredkovať to podstatné, čím autor svoje dielo bez pripútania si na nejakú tému poznáva. V neposlednom rade to všetko v tomto prípade podčiarkuje aj príjemná architektúra výstavy a zaujímavé svetelné riešenia. Blahoželám.

Lena Jakubčáková
fotografka, pedagogička

Sakrálny príbeh | diamantová svadba | Zehra

a priemyselné objekty, stávajú sa znakom zničenej duchovnosti a kultúry krajiny, napr. fotografie kostola v Lomnicike alebo synagógy v Lučenci, ktorá je

už v neskoršom projekte Sakrálny príbeh (2022) nádhorne zrekonštruovaná a vypovedá o návrate duchovnosti na miesta poznačené predošlou stratou.

Čiernobiele analogové diptychy (pol. 70. r. až po 90. r. 20. storočia) adjustované v drevených kazetách sú súčasťou poslednej štúdie Moniky Stacho „Diptychy – Jabĺčka“, ktorá je v podobe unikátnej autorskej knihy predstavená aj na výstave. K diptychom Monika Stacho uvádza: „Výsledok vnímania diptychu vzniká kdesi nad oboma fotografiami, keď človek začína chápať zmysel spojenia oboch obrazov, a tým sám sebe umožní vstúpiť do seba samých.“ Tieto slová nás nabádajú povedať, že diptychy sa stávajú obrazmi ikonami. Z cca 800 diptychov, ktoré sú zoradené do súborov – Symboly, Metamorfózy, Konfrontácie, Podobenstvá, Kaplnky, Jabĺčka a ďalšie –, je na výstave len malá časť. Posledný cyklus výstavy, „Sakrálny príbeh“ (2022), má päť kapitol: Minulosť, Smútok, Krása, Rituály, Kultúra a konzum, z ktorých je na výstave len užší výber. V galérii sú prezentované aj video filmy, ktoré dopĺňajú výstavu a seclujú predstavenie duchovnej tvorby Ľuba Stacha. Na záver dodávam, že výstava „Modlitba / Sacral Elementum VI.“ Ľuba Stacha je pre ľudí, ktorí ju navštívia, obohacujúca ich vnútorný duchovný život, fotografie môžu precítiť ako ikony – obrazy ducha ich života. A navyše sa môžu inšpirovať k návšteve miest, ktoré sú zobrazené na fotografiách, pričom niektoré sú už dávno ikonické pre túto krajinu. Sám Stacho navštevuje miesta, ktoré nafotografoval, a skúša ich nanovo interpretovať. Vďaka treba prejavu aj kurátorkám výstavy Lucii Benickej a Monike Stacho.

Ľubomír Hajdučík
teológ, študent fotografie

Červenomodrá výstava Vladimíra Birguse

Názov výstavy: Červená a modrá
Trvanie: 19. 4. – 9. 6. 2024
Miesto: Leica Gallery Prague, Praha
Kurátor: Martin Dostál

Vladimír Birgus měl nedávno v Praze dvě velmi odlišné expozice. Zatímco v Czech Photo Centru pod názvem Černá a bílá představil černobílé fotografie ze 70. až 90. let, z nichž mnohé dosud nebyly publikovány, výstavu Červená a modrá v Leica Gallery Prague spolu s kurátorem Martinem Dostálem sestavil převážně z nových prací s dominantní rolí červené a modré barvy. Birgus byl už na začátku 80. let jedním z prvích českých fotografů, kteří se snažili promyšleně využívat emotivních a psychologických účinků barev v subjektivně pojatých dokumentárních snímcích, jež vznikaly paralelně s jeho černobílou tvorbou. Zpočátku akcentoval silné kontrasty několika sytých barev. Jeho novější fotografie však mnohdy bývají téměř monochromatické, i když nejde vždy jenom o výraznou červenou či modrou barvu jako tomu bylo v Leica Gallery. Velké plochy

Ašrotmatizmus

Názov výstavy: Ašrotmatizmus
Trvanie: Stredoeurópsky dom fotografie
Miesto: 7. 3. – 14. 4. 2024
Kurátor výstavy: Adrián Kobetič

Nicholas Wintzler tvorí vo viacerých médiách a žánroch. V rámci galerijnej prevádzky a kurátorského záujmu v posledných rokoch zabodoval najmä s autorskou technikou fotografických manipulácií. Tá predstavuje ťažiskový materiál aj na výstave AŠROTMATIZMUS prezentovanej v Galérii Martina

Ašrotmatizmus III

dominantní barvy přispívají k tomu, že snímky získávají nereálné prvky, které připomínají spíše abstraktní malířství než nemanipulovaný obraz skutečnosti. Stále zřetelnější je postupný posun od sociálně orientovaných témat k výrazně subjektivnímu pojetí dokumentu. Rafinovanost zobrazení je výsledkem autorova osobitého pohledu na nemanipulovanou skutečnost. Vladimír Birgus nearanžuje a společá na objevování přízračných okamžiků zdánlivě obyčejných scén, v nichž se spojuje reálno se surreálnem. V mnohých konfrontacích lidí s prostředím či v reakci na různé koexistující příběhy autor cizeluje mikropříběhy lidského bytí. Sevřený děj se tím otevírá do významově širších obrazových plánů a světelná atmosféra umocňuje celkovou kompozici. Sledujeme-li subjektivní obrazy Vladimíra Birguse, čteme zároveň příběh o současné globalizované společnosti, o samotě uprostřed davů i o vlastních autorových pocitech. Rafinovanost zobrazovaných dějů je výsledkem pohledu na nemanipulovanou skutečnost.

Vladimír Birgus | Glenelg | 2016

Vladimír Birgus | Miami Beach | 2019

novú formu videnia. Azda je to vlastná autorova subjektivita nazerania na svet, ktorá sa mu darí plasticky predstaviť aj ostatným. Médiu fotografie ponúka v tomto procese výhodu hlavne vďaka svojej všadeprítomnosti, a teda familiárnosti v očiach divákov. Zdanlivá funkcia fotografie ako objektívneho zobrazenia sveta tu ale nadobúda trhliny. Spoločným menovateľom série je aj svojich autorov humor. K hĺbke zážitku prispieva aj to, že napriek evidentnému humoru nie je vôbec jasné, či to má byť primárne vtipné. Strhané tváre zobrazovaných protagonistov naznačujú, že tu ide najmä o život v jeho ťažkých a neistých pohľadoch. Skrátka, výdatný priestor pre vlastnú interpretáciu v prípade AŠROTMATIZMU magnetizuje oči a myseľ divákov nadlho. Okrem printov sú na výstave prezentované aj tri videá, ktoré môžu slúžiť aj ako rozšírenie obzorov pri snahe pochopiť autorský postup pri statických obrázkoch. Nie technologický, ale postup pri tvorbe obsahu. Autor sa sám „priznáva“ k technikám dadaizmu či automatického písania, ktoré však zároveň potrebuje dovysvetliť aj formou sprievdného online blogu, ktorý považujem za zaujímavý prvok jeho tvorby. Blog síce nie je explicitne k nahliadnutiu na výstave, avšak „postinternetovo“ ladené videá majú mimo obdobia výstav svoj trvalý domov práve na internetových kanáloch autora, kde sú „opradené“ aj sprievodnými blogovými úvahami. V týchto 3D animáciách sa nám prihovára generický umelý hlas známy napríklad z nízkorozpočtových online

reklám často propagujúcich nejaký „shady business“. Tento obsahový rámeč ale kde-tu znenazdajky morfuje do podoby filozofických textov či vrstviacich sa literárnych popisov prostredia. Celé to navyše miestami pôsobí ako 3D herné prostredie, kde pohyb kamery môže aj nemusí byť pohybom neznámeho aktéra – hráča. Keď sa hlas vo videu práve nevrhá do absurdného šoférskeho inštruktážneho monológu, tak nám oznamuje, že si život začneme vážiť v momente, keď upadneme do zabudnutia ľudí, s ktorými sme kedysi zdieľali prítomnosť. Celkovo by som autorov tematický rozptyl pomenoval ako nadštandardne široký. Aj vďaka silnej vizualite však má ideovú konzistentnosť. Prostredie, jeho protagonistí, ich úvahy i život sú prepletené literárnym spôsobom, avšak so značnou dávkou internetového

I kedyž vizuální vnímavosť je bezprostrední, musíme se více snažit o myšlenkové dešifrování pozorovaného. Birgusovy fotografie provází jen stručná informace o roce a místu jejich vzniku, rozličné způsoby interpretace jsou plně na divákovi a jeho ochotě myšlenkově spolupracovat. S postupem let fotografie Vladimíra Birguse provází čím dál více motiv melancholie i princip kontrastu, snaha o nadreálnost působivých scénérií stejně jako uplatňování metafor a symboliky. V mnohých konfrontacích lidí s prostředím či v reakci na různé koexistující příběhy, exponované ve zlomku vteřiny v kulisách žité současnosti, cizeluje mikropříběhy lidského bytí. Sevřený děj se tím otevírá do významově širších obrazových plánů a světelná atmosféra umocňuje celkovou kompozici. Sledujeme-li subjektivní obrazy Vladimíra Birguse, čteme zároveň příběh o současné globalizované společnosti, o neklidu života mezi skutečností a snem, ovšem současně s vírou autora, že svět je krásný.

*Václav Podestát
fotograf, pedagog a kurátor*

šumu, glitchu a uponáhľanosti. „Najhorší nejlepší film všechých čias“ The Room sa taktiež vyznačuje dialógmi, ktoré vyznievajú podivne, no pri jeho (opakovanom) pozeraní sa neviem ubrániť dojmu, že spôsob, akým bežne komunikujú ľudia mimo kamier, pripomínajú viac než oceňované herecké výkony. Občasné koktanie, vŕhanie či odkšaľovanie patrí k ľudskému prejavu a AŠROTMATIZMUS je vďaka svojej zašumenej kráse v konečnom dôsledku tiež veľmi ľudský. Je to rizomatické portrétovanie sveta a pohľadov na svet bez ambície gradovať dejovú zápletku do konkrétnej pointy. Autorov vklad či názor sa zhmotňujú v jedinečnej formálnej stránke, zvyšok už ponecháva na divákov.

*Samuel Velebný
kurátor*

Dagmar Hochová Deti boli jedinou slobodou, ktorá vtedy existovala

Názov výstavy: Retrospektíva
Dagmar Hochová: Retrospektíva
Trvanie: 19. apríla 2024 – 29. septembra 2024
Miesto: Pražákův palác, Brno, Česká republika
Kurátor: Jiří Pátek

Retrospektívna výstava Dagmar Hochovej v Brne predstavuje viac ako 120 fotografií tejto významnej českej dokumentaristky a je počtou fotografke, ktorá zachytávala podstatu života počas niekoľkých desaťročí. Táto výstava, kurátorsky vynikajúco spracovaná, ponúka komplexný pohľad na Hochovej rozsiahlu kariéru, odhaľujúc jej jedinečnú schopnosť kombinovať sociálny realizmus s intímnyim humanistickým prístupom.

Dagmar Hochová (1926 – 2012) bola česká dokumentárna, portrétna a reportážna fotografka, ktorá patrí medzi najvýznamnejších z českých humanisticky orientovaných fotografov. Jej ústrednými témami bol človek a vzťahy medzi ľuďmi. Jej dielo zachytáva reálne neinscenované momenty zo života ľudí, ich gestá a tváre. Je známa predovšetkým svojimi fotografiami detí, portrétmi významných osobností aj fotografiami dôležitých historických udalostí. Výstava v Pražákovom paláci však návštevníkom prináša oveľa viac – napríklad historické fotografie z čias, keď autorka študovala na Štátnej grafickej škole a pražskej FAMU, fotografie z Českej národnej rady alebo práce, ktoré vytvárala na objednávku rôznych zaadávatelov. Pre dokreslenie atmosféry a objasnenie niektorých súvislostí zo života a diela Hochovej sú na výstave dobové časopisy, plagáty, fotografie generačných súputníkov a dve videoprojekcie a audio ukážky, v ktorých sa môže návštevník započúvať do autentického autorkinho rozprávania. „Spolu s neprehliadnuteľnou kvalitou dokumentárnej tvorby Dagmar Hochovej prináša výstava v druhom pláne podstatné otázky. Napríklad, aký bol za minulého režimu rozdiel medzi oficiálnou, to je publikovanou a vystavovanou tvorbou, a tou, ktorá zostávala v zásuvke či dokonca iba v negatívne?“ poznamenal Ondřej Chrobák, hlavný kurátor Moravskej galérie.

Pri jej neskorších snímkach je možné si povšimnúť zreteľný posun smerom k nuansovanejšiemu a občas kritickému pohľadu. Toto obdobie jej tvorby je jemne kritické voči sociálno-politickému prostrediu v čase komunizmu. Prostredníctvom spontánnych, neštylizovaných záberov verejného aj súkromného života dokázala Hochová a dve videoprojekcie a audio ukážky, v ktorých sa môže návštevník započúvať do autentického autorkinho rozprávania. „Spolu s neprehliadnuteľnou kvalitou dokumentárnej tvorby Dagmar Hochovej prináša výstava v druhom pláne podstatné otázky. Napríklad, aký bol za minulého režimu rozdiel medzi oficiálnou, to je publikovanou a vystavovanou tvorbou, a tou, ktorá zostávala v zásuvke či dokonca iba v negatívne?“ poznamenal Ondřej Chrobák, hlavný kurátor Moravskej galérie.

Významným momentom pre vznik tejto retrospektívnej výstavy bol rok 2009, keď sa kutrátor fotografie a nových médií Moravskej galérie Jiří Pátek s autorkou niekoľkokrát stretol. Už vtedy fotografka zvažovala, ako naložiť so svojim rozsiahlym archívom. Autorkinu pozostalost získala Moravská galéria v Brne na prelome rokov 2013 a 2014. Jej dar umožnil uchovať a sprístupniť verejnosti tisíce jej fotografií a je veľkým

Dvě na mostě | Z cyklu Děti | 1959

Diváci na Václavském náměstí přihlížejí spartakiádnímu průvodu | Praha | 1965

Pohřeb Jana Palacha | Praha | leden 1969

radosti, smútku a úvah poskytuje pohľad do životov jednotlivcov, ktorí sa pohybujú v zložitom sociálno-politickom prostredí.

Majoritná téma Hochovej fotografií – deti a mládež – vyniká ako opakujúca sa téma počas celej jej kariéry a výstava to zdôrazňuje osobitnou sekciou. Jej fotografie detí sú obzvlášť evokatívne, zobrazujúce nevinosť a spontánnosť na pozadí meniacej sa spoločnosti. Zachytávajú pocit slobody v očiach detí, ktoré vďaka svojmu veku netušia a ešte nevnímajú celospoločenské a politické súvislosti okolitého života. Jej fotografie prostrediu v čase komunizmu. Prostredníctvom spontánnych, neštylizovaných záberov verejného aj súkromného života dokázala Hochová vyjadriť pocit tichého odporu. Jej schopnosť zachytiť prechvé momenty

Bez názvu | z cyklu Vietnam | 1961

pretože som si bola istá, že nikto z českých a slovenských fotografiek či fotografov nebol jej súčasťou. Podtrhuje však fakt, že Hochovej práca rezonuje s duchom a odkazom humanistickej fotografie a výstavy „The Family of Man“, pretože aj Dagmar Hochová zachytávala univerzálne aspekty ľudského života prostredníctvom svojho citlivého a empatického objektívu.

Retrospektíva vrcholí Hochovej neskoršími dielami, ktoré skúmajú témy identity a pamäte s často dojmavým prístupom. Hochová bola žiačkou Jaromíra Funkeho a Josefa Ehma na Štátnej grafickej škole v Prahe a priateľka sa s generáciou, ktorá v Československu rozvíjala surrealizmus. Ten fotografka spojila s absurdným nádychom socialistickej spoločnosti 50. až 80. rokov. Portrétovala svojich súputníkov, zaznamenala reakcie na udalosti v roku 1968, dobu normalizácie, pohreb Jana Palacha alebo Jaroslava Seiferta, Nežnú revolúciu v roku 1989, ale zvečnila aj jedinečné momenty z prostredia Českej národnej rady, v ktorej pôsobila ako poslankyňa v rokoch 1990 – 1992.

Samotný výstavný priestor je premyslene navrhnutý tak, aby dopĺňal Hochovej dielo. Sprievdné texty a popisky poskytujú cenný kontext, ponúkajúci pohľad do Hochovej života a sociálno-historického pozadia jej práce bez toho, aby prehlušili samotné fotografie.

Rozsiahla retrospektíva Dagmar Hochovej v Brne je majstrovským predstavením umelkne, ktorej práca presahuje samotnú dokumentáciu a stáva sa hlbokým komentárom k ľudskej existencii. Hochovej schopnosť zachytiť dušu momentu, jej empatické oko a časová relevantnosť jej fotografií robia z tejto výstavy významnú kultúrnu udalosť. Nielenže oslavuje jej dedičstvo, ale vyzýva k zamysleniu nad trvalou silou fotografie ako média.

*Jana Rajcová
fotografka a publicistka*

S fotografiou už nebojujem

Názov výstavy: Jozef Sedlák – Vedľajší produkt (S fotografiou už nebojujem)
Kurátorka: Silvia L. Čúzyová
Miesto: Galéria Profil, Stredoourúpsky dom fotografie, Bratislava
Termín: 6. 6. 2024 – 7. 7. 2024

Na výstave s názvom *Vedľajší produkt* Jozef Sedlák (1958), renomovaný dokumentarista, vysokoškolský pedagóg a autor publikácií o fotografii, predstavuje diela, ktoré vznikali intuitívne a dlhodobo ako „vedľajší produ[kt]“ lektorovania fotografických dielní s rôznou tematikou a zameraním. Nejde však o fotografický tovar druhej akosti. Sedlákove dokumentárne fotografie sú známe svojou kritickou analýzou spoločenských javov a je to tak aj v tomto prípade.

Na výstave, ktorú kurátorsky pripravila Silvia L. Čúzyová, sa nachádza výber 43 fotografií zachytávajúcích paradoxy a surreálnosť bežných situácií. Tento výber „vedľajších produktov“ ponúka jedinečný pohľad na neobvyklé a často prehladané momenty každodenného života. Zachytávajú marginálne dianie, vizuálne kontrasty verejného priestredia ako protipólu komerčného vnímania. Je to práve Sedlákovo dlhodobý záujem o paradoxy a „surreálne“ momenty, ktorý mu umožňuje vidieť zdanlivo nezaujímavé výjavy života. Tie pretvára na plnohodnotné fotografické obrazy. Fotografie tak často

(Miznúce) obrázky z depozitára

Názov výstavy: Extrémne invázie a nezvratné zániky
Kurátorka: Naďa Kančėvová
Miesto: Station Contemporary Art Gallery, Bratislava
Termín: 29. 5. – 4. 7. 2024

Každý realistický múzejník vie, že všetky zbierkové predmety sú určené na zánik. Otázkou je len to, kedy príde. Môžeme to len odlaďovať. No múzėa čelia ešte aj iným výzvam. Počty zbierkových predmetov rastú, samotná evidencia a inventarizácia sa stávajú náročnou výzvov. Ved napríklad jedna z najprestížnejších svetových pamätových inštitúcií – Britské múzeum – vlní oznámila, že jej chýba okolo 2 000 zbierkových predmetov. Ešte horšie je to s prírodovednými zbierkami, keď prirodzené procesy rozkladu sú intenzívnejším ohrozením než zlodeji a obchodníci s umením. Iným aktuálnym problémom je nezriedka problematický pôvod zbierkových predmetov či už z hľadiska etického,

Vedľajší produkt 17

nadobúdajú symbolický a metaforický význam, pričom sa autor nevyhýba bizarným či groteskným prvkom. Sedlákova schopnosť zachytiť nečakané a nevyhľadávané momenty, ktoré tvoria len zlomok vizuálne a naratívne nasýtených záberov, je obdivuhodná. Výstavný projekt obsahuje dve obrazové línie, ktoré sa navzájom doplňajú. Prvá línia predstavuje autentický dokument, ktorý zachytáva skutočné situácie, udalosti a miesta. Autor zaznamenáva tieto momenty tak, ako sa skutočne stali, čím reflektuje súčasnosť. Druhá línia využíva postproduktívnu manipuláciu fotografií. Sedlák

už v minulosti dokumentárne fotografie manipuloval, no vždy len na hranici uveriteľnosti. Druhá obrazová línia na tejto výstave je odkazom na sériu fotografií s názvom *Hyper interiorita (dvakrát živá fotografia)*, ktorú publikoval v roku 2017. V záberoch autor fotomontážou narúšal perspektívu, mierku, detaily a vkladal do nich rôzne fotografické fragmenty, čím spochybňoval pravdivosť fotografickej informácie a obsahu. Výsledné fotografie však pôsobili autenticky, išlo teda o konceptuálnu hru s percepciou a čítaním obrazu. Na aktuálnej výstave autor už nepracuje s testovaním pozornosti diváka.

Na farebných fotografiách vytvára tzv. „šedú zónu,“ v ktorej čiernobiele štvoruholníky označujú miesta, kde sa autentické momenty prelínajú s manipuláciou. Sedlák priznáva a rámuje svoje zásahy do fotografií, čím upriamuje pozornosť divákov na miesta, kde sa realita mieša s fikciou. Tým narúša istotu a spochybňuje pravdivosť obrazu, čo vedie k hybridnému a neistému vnímaniu reality. Zvolená forma môže byť predmetom diskusie. Každopádne ňou autor dosahuje svoj zámer a podnecuje divákov k reflexii a kritickému zamysleniu nad tým, čo považujeme za skutočné a autentické.

household). Úplne inú povahu má jej dlhodobá spolupráca so sklárom Palom Machom (mimochodom, súčasne s recenzovanou výstavou spoločne predstavujú svoju /spolu/ prácu v bratislavskej galérii Fog pod názvom Tvarovanie prítomnosti). Pre inú bratislavskú galériu, mladú, ambicióznú a veľmi úspešnú Station Contemporary Art Gallery, ako už jednu z mála na pravom brehu Dunaja, pripravila projekt *Extrémne invázie a nezvratné zániky / Extrémne, invazívne, nezvratne.*

Akýmsi východiskovým bodom či úvodom sú vizuálne atraktívne „dokumentárne“ zábery prírodovedných depozitov či snímky práve „nevystavených“ objektov. Nahliadnutie do zákulisia múzea pripomenie divákovi aj to všetko problematické, čo vyššie spomínam. Fotografie sú inštalované buď „nástenkovo“, alebo naopak „depozitárovo“ v obálkach, ktoré slúžia inak na odkladanie fotografií. Po akomsi medzipojtku – veľkej, výtvarne uchopenej čierno-bielej fotografii ryby-muzeálneho predmetu – v ďalších prácach už tematizuje práve procesy postupného zániku či degradácie. Ak Hojstričovej uvažovanie je primárne konceptuálne-racionálne, tu sa viac spolieha

Damas Gruska
 publicista

fotonoviny

Sedlákovo prístup k dokumentárnej fotografii, obohatený o konceptuálnu vrstvu, tak prináša aj nové pohľady na každodennosť a jej vizuálne reprezentácie.

Zaujímavé je aj autorovo vnímanie verejného priestoru, ktorý v jeho fotografiách nadobúda nový význam ako miesto, kde sa stretávajú rôzne kultúrne, sociálne a estetické kontrasty. Autor tak nabáda divákov k zamysleniu sa tiež nad tým, ako vnímame a interpretujeme naše okolie.

Zároveň je potrebné zdôrazniť, že Sedlákova práca má silný sociálny a filozofický rozmer. Fotografie na výstave reflektujú spoločenské a kultúrne témy, napríklad otázky identity, autenticity, komercializácie verejného priestoru a vzťahu medzi človekom a prostredím. Týmto spôsobom autor nielen dokumentuje, ale aj kriticky reflektuje súčasnú realitu, čím prispieva k širšiemu diskurzu o fotografii a jej úlohe v spoločnosti. Kurátorka Silvia L. Čúzyová v tejto výstave úspešne zachytila podstatu Sedlákovy dokumentárnej tvorby. *Výstava Vedľajší produkt (S fotografiou už nebojujem)* nie je retrospektívou jeho doterajšej práce, ale najmä výpovedou o jeho neustálom hľadaní nových spôsobov, ako prostredníctvom fotografie komunikovať zložitosti tohto média a krásu každodenného života. Možno už Jozef Sedlák s fotografiou nebojuje, no rozhodne mu nie je ľahostajná.

Peter Lančarič
 fotograf

na intuíciu a náhodu. Využívajúc nedokonalosť a pominuteľnosť prvopočiatkových fotografických techník spolu s prvkami „riadenej“ náhody, evokuje procesy postupnej degradácie (záberov) objektov fauny či flóry. V štyroch „nemuzeálne“ na zemi položených „vitrínach“ (exponáty z nich navyše dokonca vylietajú) nájdeme Hojstričovej vizuálne „experimentovanie“ (vrátane využitia Petriho misiek) na tému muzeálny objekt a jeho nedokonalé a procesne degradujúce zachytenie. Majú svoje estetické kvality, i keď návštevníkovi isto pomôže (rozumej by pomohlo) spoznanie ich pozadia idúce za vizuálnu stránku.

Kurátorka výstavy, Naďa Kančėvová, v minulosti s Janou Hojstričovou už spolupracovala (pri spoločnej tvorbe s už spomínaným Palom Machom), je i autorkou zaujímavej publikácie *Médiu zberka*, ktorá, i keď úplne z inej strany, reflektuje použitie zbierky ako východiska umeleckej stratégie, čím tento zaujímavý projekt isto získava aj iný rozmer a uhol pohľadu. Ako pripomína aj večne sa opakujúcu otázku o fotografii ako umeleckej stratégii a médiu.

Josef Koudelka v nadživotním formátu

Titul: Josef Koudelka | Next
Autorka: Melissa Harris
Grafický design: Aleš Najbrt | Studio Najbrt
Formát: 245 × 190 mm, 344 stran, 281 reprodukcí
Nakladateľstvá: TORST, Praha 2024
ISBN: 978-80-7215-710-5

Svetové kariéry se Josef Koudelka (1938) zhostil spôsobom bezmála nehladným. Znamenala pro něj totiž podpurný efekt hlavného zájmu, jímž bylo fotografování. Pro kulturní pozůstalé z jeho rodné země, tedy z Československa, nemusí být nutně záhadou, z jakých poměrů vzešel, čím v oboru začínal a jak se rekvifikace dopracoval. Informace o jeho aktivitách před odchodem do exilu nabízejí životopiskyni starší články a knižní stati. S překlady se ale svědomitá Melissa Harris nespokojila; šla za rozhovory s mnoha pamětníky Koudelkových kolegiálních či neformálních okruhů a znalci stredoevropské minulosti. (Hold pomocníkům i zpovídáným je sázen menším písmem a přesto zabírá tři tiskové strany.)

Autorka získané archiválie a svědectví více než protokolovala. Složitě je ověřovala, třídila a vyhodnocovala. Stejně výroky cituje, čímž text drammatizuje i verifikuje. Zato neústrojným ozvláštněním se věcná stylistika vyhýbá. Je si vědoma síly realistického podání strhující látky, doložené bohatým ilustračním materiálem. Dobře ovšem ví, které úkazy potlačit a které trefně exponovat: v tom si s Koudelkou nezádá.

Cítili Melissa Harris náročné metody nejlepších tradic žánru, je to i dílem zkušenosti editorky newyorského nakladatelství Aperture. Tu rozvíjí po dvě dekády (a v letech 2002 až 2012 byla též vedoucí redaktorkou stejnojmenné fotografické revue). Výzva přispět do knižnice biografii významných členů agentury Magnum jí zřejmě lákala, jenže publikace pak vznikala déle než devět let za pomoci „stovek hodin rozhovorů s Josefem Koudelkou“, řečeno sloganem ze zadní strany obálky. Pouze díky trpělivosti se tudíž podařilo vystopovat detaily cesty, po níž tvůrce dospěl tam, kde je...

Klíčový zvrat započal v srpnu 1968, kdy fotograf Romů a divadel vystihl nájezd okupačních vojsk do vlasti natolik svrchovaně jako nikdo jiný. Za nesmlouvavý dokument o invazi obdržel roku 1969 coby údajně neidentifikovaný „pražský fotograf“ prvořadé ocenění Mezinárodního tiskového klubu Roberta Capy. Záběry šířené pod hlavičkou Magnum Photos posléze osobně následoval. V opačném případě by byl kriminalizován.

Josef Moucha
 fotograf a publicista

68/24

Josef Koudelka | Magnum Photos | Morava | Strážnice | 1966

Josef Koudelka | Magnum Photos | Francie | 1987

Josef Koudelka | Magnum Photos | Praha | srpen 1968

Spisovatelka však umělcův příběh rekapituluje netoliko z vnější stránky, nýbrž také co do motivací. „Koudelkova podstata vychází z jeho obsesivního ponoření do života,“ předesílá hned v první kapitole. „Zredukovat ho na pouhou legendu by znamenalo uvažovat o něm jako o konstruktu, o povrchu člověka. Pro něj je příhodné, že tato nálepka mu umožňuje nic neodhalovat.“

Rozkrývání reálií naopak prohlubuje povědomí o tom, komu se líčené události přihodily a kým se při tom stal. Viz třeba doznání otce dcery Luciny: „Snažil jsem se, aby cítila, že když jsme spolu, jsem tam jenom pro ni, a když s ní nejsem, tak prostě neexistuji.“ Přičemž Melissa Harris dodá: „Něco takového je pro malou holčičku samozřejmě náročné pochopit, a tak [...] Lucina nechápala, co se děje.“ Ukázková buď i vzpomínka na 10. leden 1987: „Josef se zeptal, kam by měl jít fotografovat,“ přibližuje fotografa Dominique Souse pařížské odpoledne o Koudelkových devětačtyřicetnách. „Rekla jsem mu: ‚Jdi do Parc de Sceaux, tam chodí sáňkovač děti, a krajina bude pod sněhem vypadat krásně...‘ Když se vrátil, měl fotografii černého psa – silný, kontrastní snímek, jako by se to zvíře utkávalo s čerstvým sněhem.“ A Melissa Harris uzavře: „Tato jeho proslavená fotografie jako by odrážela a zároveň předvíдалa Koudelkovo vnímání sebe sama ve světě v oné době: silná, osamocená postava.“

Inu, interpretacím neklade meze ani literatura faktu. Nebrání dokonce personifikaci rozměrů až titánských. Ostatně odráží to i nepeložený titul knihy: „Když je dokončena práce – pokaždé představující roky intenzivní námahy – na nějaké výstavě nebo publikaci, Josef to shrne energickým, pročitěným zvoláním za celý tým: ‚Máme to! Usměje se od ucha k uchu, modré oči mu jiskří, a on všechny sevře do medvědího objeti. Potom, jen po jediném nádechu, bujně zavěli: ‚Next!‘“

Po *Dášenke*: Znovuobjavovanie fotokníh pre deti

Dášenka čili život štěněte (1933) od slávneho spisovateľa Karla Čapka je absolútnou klasikou medzi detskými knihami (obr. 1). Príbeh nezbedného šteniatka foxteriéra je rozprávaný prostredníctvom Čapkovho textu, skíc a fotografií zasadených do pozoruhodného layoutu modernistického umelca Karla Teigeho. Kniha prešla mnohými vydaniai a verziami a bola preložená do nespočetného množstva jazykov, vrátane čínštiny a japončiny. Aj deväťdesiat rokov po svojom prvom vydaní je stále v tlači. Okrem toho, že ide o detskú knihu, je to aj fotokniha, avšak dlhý čas neboli fotoknihy pre deti brané vážne. Historicky, ale aj prehľadly o fotoknihačích ich väčšinou vynechávali a výskumníci im venovali len malú pozornosť. Až v poslednom období sa dá zaznamenať zmena a rastúci záujem o fotoknihy pre deti, nielen zo strany komunity fotokníh, ale aj z oblasti štúdiá detskej literatúry.¹

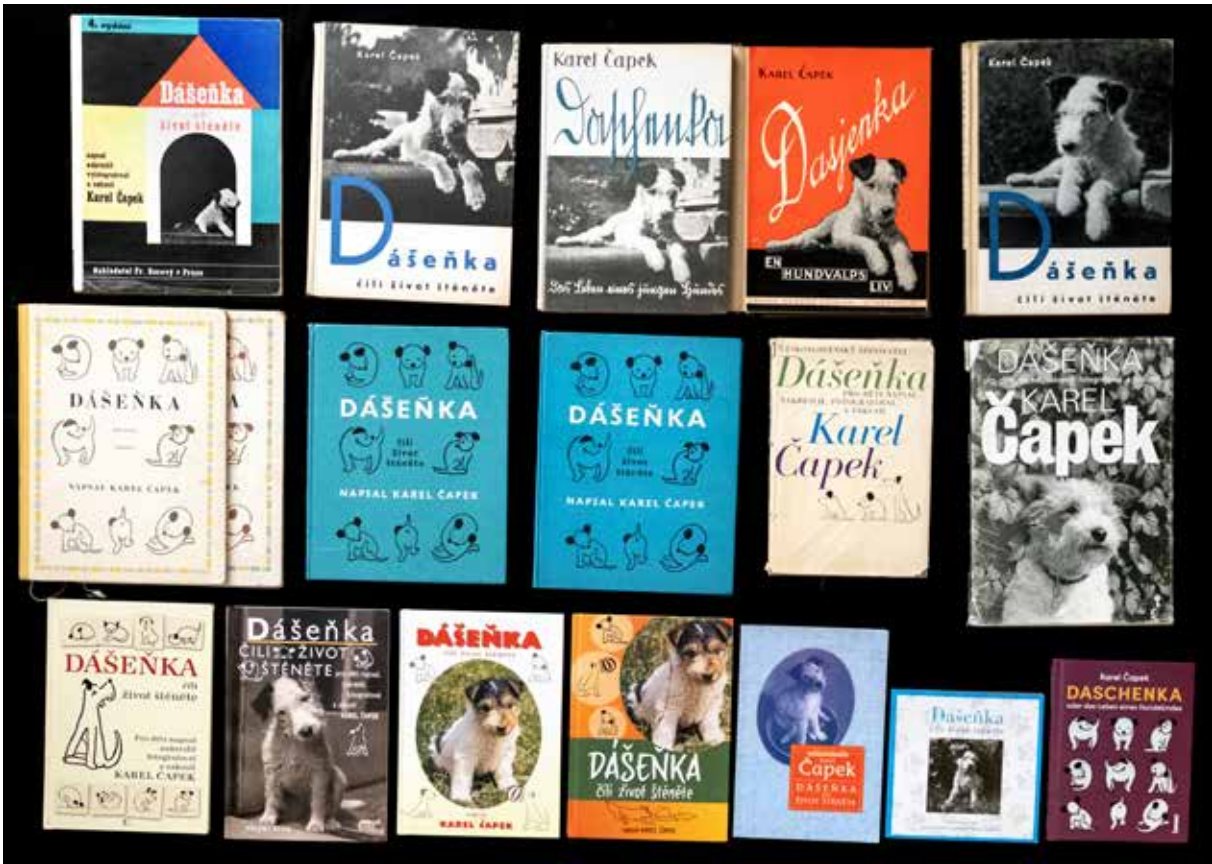
2. Jesper Hem/Sven Grønlykke, Charles F. Reasoner (úvod), For Kids Only. An Adventure in Reading Without Words. New York: Delacorte Press 1977.

3. Harald Paetz (fotografie), Hans-Christian Andersen (text), Fotograferede Børnegrupper. Kodaň 1866.

V rámci Photobook Week Aarhus 2023 sme dostali príležitosť kurátorovať výstavu venovanú tejto téme v spolupráci s Múzeom súčasného umenia HEART v Herningu. Pod názvom „For Kids Only?! Exploring Photobooks for Children“ (Len pre deti?! Skúmanie fotokníh pre deti) sme vybrali o niečo menej ako 100 kníh z rôznych krajín, ktoré boli publikované v priebehu rokov.²

Vzhľadom na to, ako málo sa vie o fotoknihačích pre deti, sme sa rýchlo rozhodli, že našim kurátorským konceptom bude ukávanie širokého spektra a rozmanitosti týchto publikácií, historicky, ale aj geograficky a štýlovo. Naším poslaním preto bolo prostredníctvom výberu ukázať, že existuje skutočne veľa skvelých fotokníh pre deti, ktoré si zaslúžia uznanie a hlbšie štúdium. Názov výstavy „For Kids Only?!“ sa dá čítať v tomto smere ako pokyvanie hlavou, pretože sme presvedčení,

1. Karel Čapek (text, fotografie, kresby), Karel Teige (design), Dášenka čili život štěněte. Praha: Fr. Borový 1936 (prvá z ľava). Rôzne obálky publikácie Dášenka čili život štěněte zo súkromnej zbierky Thomasa Wieganda

4. Claire Dé, Qui suis-je?, Paríž: Les Grandes Personnes 2018.

že fotoknihy pre deti by sa nemali odmietar ako niečo, čo sa týka iba detí. „For Kids Only?!“ je však aj anglický názov dánskej knihy *Børnemes billedbog* (Detská obrázková kniha, 1975) od Jespera Høma a Svena Grønlykkeho (obr. 2). Táto kniha obsahuje približne 500 celostránkových čiernobielych fotografií bez akéhokoľvek sprievodného textu a je skvelým príkladom toho, aké sofistikované môžu byť detské fotoknihy. Kniha bola tiež úspešná na medzinárodnej úrovni a dobré tlačene kópie sú veľmi populárne medzi zberateľmi, takže v súčasnosti je ich kúpa dost nákladná.

Keďže výstava bola prezentovaná v Dánsku, vybrali sme pomerne veľký počet škandinávskych kníh, aby sme oslovili miestne publikum. Bola to však čistá náhoda a šťastie, že medzi najstaršími fotoknihami pre deti, ktoré boli kedý vydané, je aj zväzok, ktorý pochádza z Dánska.

Už v roku 1866 vydal fotograf Harald Paetz v koži viazaný album pod názvom *Fotograferede Børnegrupper* (Fotografované skupiny detí) (obr. 3). Obsahuje šesť albuminových fotografií detí inscenovaných v rôznych hravých prostrediach. Reprodukcia fotografií v knihách

bola v tomto období ešte náročná, takže pôvodné obrázky bolo potrebné na stránky lepiti ručne. Ku každému obrázku bola dvojveršová riekanka od už vtedy slávneho autora rozprávok Hansa Christiana Andersena. Pozoruhodné – a výslovne uvedené na titulnej strane – je, že rýmovacky boli napísané špeciálne pre každú fotografiu, a nie naopak. Napriek tomu, že obsah bol jasne zameraný na deti, nie je úplne isté, či bol skutočne určený pre mladých čitateľov (takáto kniha bola samozrejme dost krehká a tiež drahá, takže mohla byť zameraná skôr na dospelých). Vieme však, že Paetz vytvoril aj ďalšie podobné knihy a považoval ich za spôsob reklamy svojho štúdiá. Kniha o detoch by teda ukázala, akým zručným fotografom Paetz bol, aj keď pracoval s mladšími subjektmi. Nie je známe, koľko kópií tejto ranej knihy od Paetza a Andersena bolo vyrobených. Kráľovská knižnica v Kodani vlastní jeden exemplár, a keďže je taká vzácna, vystavili sme len faksimile vydanie.³

Či už môžeme, alebo nie považovať *Fotograferede Børnegrupper* za „skutočnú“ fotoknihu pre deti, v 30. rokoch 20. storočia sa tento žáner naozaj rozbehol, v čase, keď fotoknihy všeobecne zažívali

rozmach. Preto bola väčšina kníh, ktoré sme vybrali na výstavu, z 30. rokov alebo z neskorších období. Aj keď sme dbali na to, aby sme zahrnuli knihy zo všetkých desaťročí po roku 1930 až po súčasnosť, ukázalo sa, že niektoré obdobia vyprodukovali podstatne viac predmetných kníh ako iné. Zatiaľ čo v 50., 60. a 70. rokoch fotoknihy pre deti zažívali vrchol, v 80. rokoch a neskôr je možné badať pokles. To mohol byť výsledok, ako poznamenala Bettina Kümmerling-Meibauer, paralelného nárastu popularity televízie. „Zatiaľ čo niektorí výskumníci tvrdili, že táto kríza fotokníh pre deti pokračuje s mládatami, pričom fotografie hovoria o trochu inom príbehu: ako sa deti starajú o mladého drozda. Expresívna úprava Pravoslava Sováka s farebnými grafickými prvkami je typická pre dané obdobie, ale pre fotoknihu zostáva jedinečná. V knihe *Richlys Abenteuer in einer grossen Stadt* (1958) je koza nádhernou hlavnou postavou. Kniha zachytáva jej dobrodružstvá vo veľkomeste a ponúka aj očarujúci portrét Prahy, ktorý si dodnes zachováva čaro.

Stojí za pripomenutie, že medzi historickými knihami, ktoré sme vybrali, je až desiat titulov

pochádzajúcich z bývalého Československa. Je to čiastočne dôsledkom aj toho, že odborné znalosti Thomasa Wieganda a jeho súkromná zbierka fotokníh sa zameriavajú na publikácie z bývalých východoeurópskych krajín.⁴ Vysoké číslo však tiež odráža skutočnosť, že okolo roku 1960 existoval v Prahe veľmi živý trh s detskými fotoknihami.

Jedným z dôvodov tejto zvýšenej aktivity bolo, že vydavatelja z krajín východného bloku boli povinní generovať príjem v cudzej mene z predaja kníh. Pražské vydavateľstvo Artia sa napríklad špecializovalo na export cudzojazyčných kníh podobne ako Edition Leipzig v bývalom Východnom Nemecku. Knihy pre deti boli obzvlášť lukratívnu oblasťou podnikania. Artia vydala najmä okolo roku 1960 veľké množstvo kníh v nemčine, ale aj angličtine a francúzštine, z ktorých niektoré vznikli aj na objednávku iných vydavateľstiev. Viaceré z týchto kníh vyšli najskôr v cudzom jazyku a až neskoršie vydania smerovali na domáci trh – v niektorých prípadoch neboli v Československu vydané vôbec.

Jednou z takých kníh je nádherná *Nová knížka pro děti o chvátavém štěněti* (1964) od Jana Lukasa a Emanuela Fryntu (obr. 5). Jej prvé vydanie vyšlo v nemčine o dva roky skôr pod názvom *Vom lügenhaften Hündchen*. Na svojom robustnom a umývateľnom obale sa programovo hlási k „novej knihe“ pre deti a skutočne pôsobí sviežo a moderne dodnes. Podobný príbeh od Lukasa a Fryntu o jeleňovi (*Ribi und das Reh*, 1962) bol vydaný výlučne v nemčine. Zdieľal rovnaký osud ako abecedná kniha fotografa Františka Vopata, ktorá bola publikovaná iba v nemčine (*Tier ABC*, 1959) a v angličtine s upraveným textom (*Animal Alphabet*, 1963).

Ďalšou pozoruhodnou fotografkou v tom období bola Milada Einhornová, ktorá vytvorila dve detské knihy, ktoré sme zaradili do našej výstavy. *Říkali mu Frkos* (1963) hovorí o starostiach matky drozdice s mládatami, pričom fotografie hovoria o trochu inom príbehu: ako sa deti starajú o mladého drozda. Expresívna úprava Pravoslava Sováka s farebnými grafickými prvkami je typická pre dané obdobie, ale pre fotoknihu zostáva jedinečná. V knihe *Richlys Abenteuer in einer grossen Stadt* (1958) je koza nádhernou hlavnou postavou. Kniha zachytáva jej dobrodružstvá vo veľkomeste a ponúka aj očarujúci portrét Prahy, ktorý si dodnes zachováva čaro.

Moderný život vo veľkomeste je aj predmetom knihy Ladislava Svatoša *Hledej co najdeš ve městě* (1959). Ide o robustné leprelo s farebnými

5. Jan Lukas (fotografie), Emanuel Fryntas (text/design), Nová knížka pro děti o chvátavém štěněti. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy (SNDK) 1964. (Prvé vydanie v nemčine: Vom lügenhaften Hündchen. Praha: Artia 1962.)

Oto Hofmann (text) a Miroslav Pesan (fotografie): Klaun Ferdinand a raketa (1965). Zo súkromnej zbierky Thomasa Wieganda.

kolážami, ktoré zaujímavo kombinujú kresby s fotografiami.

Detské knihy vytvorené podľa filmov sú všeobecne pomerne bežné, a preto sme do našej výstavy zahrnuli aj dve takéto knihy z Československa. Surrealistický vianočný zážitok *Vánoční sen malé Zdeny v noci štědrovečerní* (1947) od Pavla Hrdličku (*Ribi und das Reh*, 1962) bol vydaný výlučne v nemčine. Zdieľal rovnaký osud ako abecedná kniha fotografa Františka Vopata, ktorá bola publikovaná iba v nemčine (*Tier ABC*, 1959) a v angličtine s upraveným textom (*Animal Alphabet*, 1963).

Treba zdôrazniť, že náš výber detských kníh z bývalého

Ladislav Svatoš: Hledej co najdeš ve městě (1959). Zo súkromnej zbierky Thomasa Wieganda.

Vreni Hockenjos je výskumníčka, spisovateľka, naďsenkyňa fotokníh a matka, žije vo Viedni. Je členkou platformy Reflektor, ktorá podporuje samovydavateľské fotoknihy, a novovzniknutej siete KidsLovePhotography. V súčasnosti pracuje na publikovaní detskej knihy o histórii fotografie. Má doktorát z kinematografie a mediálnych štúdií zo Štokholmskej univerzity.

Thomas Wiegand vyštudoval foto-inžinierstvo v Kolíne nad Rýnom a dejiny umenia v Kasseli (PhD.). Od roku 1986 je slobodný historik umenia a fotograf. Špecializuje sa na dejiny fotografie a už dvadsať rokov sa aktívne venuje fotokniham a budovaniu fotografickej knižnice. Je spoluzakladateľom bývalého Photobookfestivalu v Kasseli, autorom knihy „Deutschland im Fotobuch“ (2011) a prispievateľom do viacerých projektov o histórii fotokníh. Jeho súčasný výskumný záujem smeruje k fotokniham z NDR a k fotoilustrovaných firemným kniham. Žije v nemeckom Kasseli.

POZNÁMKY:

- 1 Príklady obnoveného záujmu o výskum v posledných rokoch predstavujú napríklad: Laurence Le Guen, Cent cinquante ans de photolittérature pour les enfants, Nantes: éditions MeMo, 2022; Elina Druker, Bettina Kümmerling-Meibauer (eds.), Photography in Children's Literature, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamin Publishing 2023.
- 2 „For Kids Only?! Exploring Photobooks for Children (Len pre deti?! Skúmanie fotokníh pre deti)“ bolo kurátorované autorom a vystavené v Múzeu súčasného umenia HEART v Herningu, Dánsko, od 5. novembra 2023 do 14. januára 2024 v spolupráci s Photobook Week Aarhus 2023.
- 3 Harald Paetz (fotografie), Hans-Christian Andersen (text), Fotograferede Børnegrupper. Pôvodné vydanie: København, 1866; reprint (leprello): Los Angeles: Cotsen Family Foundation 2002.
- 4 Bettina Kümmerling-Meibauer, „Der Blick auf das Fremde. Astrid Lindgrens und Anna Riwkin-Bricks Fotobilderbücher“. In: Svenja Blume et.al. (eds.), Astrid Lindgrens Werk und Wirkung: interkulturelle und internationale Perspektiven, Frankfurt: Peter Lang 2008, s. 249.
- 5 Claire Dé, Qui suis-je?, Paríž: Les Grandes Personnes 2018.
- 6 Pozri tiež Thomas Wiegand's contributions in Manfred Heiting (ed.), Czech and Slovak Photo Publications 1918 – 1989, Göttingen: Steidl 2019.

Dejiny fotografickej techniky (2. časť)

Exteriérové fotografické prístroje

Kedže obrovské ateliérové prístroje boli kvôli svojej hmotnosti na prenášanie absolútne nevhodné, boli konštruované špeciálne odľahčené prenosné prístroje na použitie v exteriéri. Tieto skladacie drevené kamery, nazývané cestovné, sa využívali na všetky typy exteriérových motívov – pamiatok, architektúry, krajiny, zátišia a pod.

Na výrobu cestovných fotoaparátov sa používalo drevo, ktoré bolo ľahké, pevné a pružné. Obvyklé obrazové formáty týchto prístrojov boli 13 x 18 cm až 24 x 30 cm, takže ich veľkosť v zloženom stave bola relatívne malá (cca 30 x 25 x 8 cm). Tieto fotoaparáty mali sklôpnú podložku, po ktorej sa vysúval objektív približne s matnicou mechom a ktorá slúžila v zloženom stave ako predný kryt objektívu, resp. zadný kryt matnice.

Japonské záhrady Jozef Ort-Šnep

28. júla 2009 som sa prvýkrát v živote ocitol pred suchou záhradou kláštora Ginkaku-ji v Kjóto. Predo mnou ležala rozsiahla platforma, ktorá sa volá „More strieborného piesku“ a na nej homola, kužel vysoký dva metre, perfektné hladký, ktorý predstavuje posvätnú horu Fudži. Tento obraz so mnou zalomcoval a poznamenal ma na zvyšok života. Prekvapila ma radosť a nadšenie, s akými som záhradu prijal. Neskôr som si uvedomil väzbu, ktorá vedie k detstvu; kto z nás ako trojročný či štvorročný neskúsil vytvoriť z mokrého piesku zákusok alebo tortu? Ťažko niekto zdvihne ruku. Mnísi na to nezabudli a skúsili to znova, tentoraz ako dospelí.

Fotografoval som všetko, čo ma prekvapilo a zaujalo – ľudí, mestskú krajinu, prírodu, nerobil som rozdiel medzi fotografovaním krajiny a záhrady v kláštore. Po návrate z Japonska som si začal prezerat a triediť fotografie v počítači. Na rozdiel od bežnej krajiny, v záhrade zen nič nie je náhodné. Každý záhradný element má svoju rolu a svoj význam. Kameň, štrk, piesok alebo vegetácia v rôznych konfiguráciách vyjadrujú pomocou symbolov taoistické a budhistické učenie a ich legendy. Záhrady som sa rozhodol fotografovať bez návštevníkov. Vylúčil som fotografovanie za priameho slnečného svetla a dal som prednosť fotografovaniu pod mrakom. Tieň môže znásobiť estetický potenciál objektu, avšak za nevhodných okolností môže mať pre jeho zobrazenie katastrofálne následky. Podobne je to i s tieňom, ktorý objekt vrhá na okolie. Čítal som literatúru o taoizme, budhizme a záhradách a pripravoval som si program

Podľa vyhotovenia sa rozdeľujú na prístroje nemeckého, francúzskeho alebo anglického typu. U naposledy menovaného bol možný vertikálny pohyb objektívu a jeho nakláňanie kvôli vyrovnaniu perspektívy pri snímaní architektúry alebo portrétov.

Prístroje na podobnom princípe sa v profesionálnej fotografii používajú dodnes vo forme veľkoformátových kamier.

Stereofotografia

Princíp vyvolania priestorovej ilúzie prostredníctvom dvojice susediacich obrázkov bol známy už pred vynájdением fotografie. Prvé stereoskopické dagerotypie pochádzajú z roku 1844 a boli vytvárané tak, že po prvej snímke sa prístroj posunul približne o vzdialenosť očí a bola zhotovená druhá snímka. Pri pozorovaní dvojice takýchto obrazov pomocou

Cestovný prístroj anglického typu na dosky formátu 9 x 12 cm Eastman View Camera No. 2-D, 1921

špeciálneho stereoskopického kukátka sa vynoril trojrozmerný výjav. Stereoskopický prístroj s dvoma objektívmi, ktorý dokázal exponovať dve fotografie naraz, zostrojil optik John Benjamin Dancer v roku 1865. V dobe kolódiového procesu, a hlavne v období suchých dosiek, sa stalo stereoskopické fotografovanie veľkou módou dokonca aj medzi

záhradách je organizovaná tak, aby tieto efekty dosiahli maximálny účinok kombináciou listnatých a ihličnatých stromov a prilákali čo najväčší počet divákov. Počas týchto udalostí fotografovanie záhrad bez návštevníkov je takmer vylúčené. Pokúsil som sa o fotografovanie v kláštore Daisen-in, v jednej z najkrajších suchých záhrad. Fotografovanie je v nej zakázané. V autobuse som si pozeral mapu, oslovil ma pán stredného veku, že čo hľadám. Hovorím mu, že idem do areálu Daitoku-ji. Mieril tam i on a navrhol mi, že tam môžeme ísť spolu. Bol v autobuse s manželkou. Dozvedel som sa, že je riaditeľom reklamnej agentúry v Jokohame. Šli sme spolu až k „mójmu“ kláštoru, oni pokračovali do vedľajšieho. Mladej správkyni, ktorá ma privitala, som podal list v japončine. Spolu

Hermann Weissbach: Banská Štiavnica, okolo 1860

amatérmi. Existovali dokonca špeciálne prehliadacie stereoskopické skrinky, ktoré slúžili ako putovná jarmočná atrakcia. Najčastejšie zobrazovali zaujímavé cudzokrajné a exotické lokality, horskú krajinu, ale aj erotické scény. Masová produkcia stereofotografie vyvrcholila na

prelome 19. a 20. stor. a vyšla z módy, až keď jej masovú obľubu prekonal film.

*Martin Kleibl
kurátor Múzea fotografie*

Úryvok z knihy Počiatky fotografie na Slovensku: 1839 – 1918

s manželkou sme ho v počítači preložili z anglického textu, písalo sa v ňom, že pripravujem knižku o záhradách zenových kláštorov, do ktorej by som rád začlenil aj ich záhradu. Pred pätnástimi rokmi to bol odvážny podnik a možno náš list v japončine poskytoval veselé čítanie. Správkynia sa ma pýtala, ktoré motívy by som chcel fotografovať. Ukázal som tri fotografie z vystaveného panelu. Povedala mi, že by ma to stálo 750 dolárov. Podarilo sa mi nespádnúť. Jednanie skončilo. Obaja sme sa uklonili, vyšiel som von a premyšľal, čo robiť. Vtom som zarezal manželov z Jokohamy, ako sa vracajú z vedľajšieho kláštora. Zastavili som sa, že je riaditeľom reklamnej agentúry v Jokohame. Šli sme spolu až k „mójmu“ kláštoru, oni pokračovali do vedľajšieho. Mladej správkyni, ktorá ma privitala, som podal list v japončine. Spolu

lotosu diskutovali asi päť minút. Ja som kľučal, pretože z pozície lotosu by som už nikdy nevstal. Ničomu som nerozumel. Nakoniec sa ma pán z Jokohamy spýtal, koľko jej môžem dať. Povedal som „sto euro“ a správkynia nakoniec súhlasila. S pánom Sugitom z Jokohamy si dodnes vymieňame novoročné pozdravy. V svojej kolekcii som chcel za každú cenu mať malú suchú záhradu kláštora Tokai-an, ktorý je neprístupný pre verejnosť: Zavzvonil som a vyzbrojený „japonským dopisom“ som vstúpil do kláštora. Prišiel asi štyridsatročný muž. Prečítal si list a položil mi otázku v japončine. To som nečakal, ale poznal som dve slová vhodné pre vzniknutú situáciu. „Shashin“, čo znamená fotografia, a „karesansui“, ktoré znamená suchá záhrada. Na jeho otázku som odpovedal „shashin“. Na ďalšiu som odpovedal „karesansui“. Na tretiu som znova odpovedal „shashin“ a na štvrtú „karesansui“. Asi po šiestom kole pochopil, že sa viac nedozvie – a podal mi list s mohutným: „No!“ Hlboká poklona, čelom vzad, koniec. Po roku sme sa videli znova. Myslím, že ma spoznal. Dopis ani nečítal. Zaznelo iba mocné: „No!“ V roku 2014 som bol naposledy v Kjóto. Neúspech v Tokai-an ma prenasledoval. Vedel som, že mám poslednú šancu. Nemal by som ju zahodiť. Tentoraz som sa ocitol pred mladučkým mníchom. Prečítal si list a spýtal sa ma, kedy to chcem fotografovať. „Teraz, ihneď,“ bola moja odpoveď. Požiadala ma, aby som sa vyzul, odložil topánky a šli sme k záhrade. Nemohol som tomu uveriť. Ale áno, i takto môže fungovať svet. Japonsko mi na rozlúčku venovalo pekný dar.

*fotografie je možné vidieť na internete, adresa: kyogardens.yo.fr

Paríž, 23. 5. 2024

TEMATICKÉ KURZY PRE FOTOGRAFOV A VÝTVARNÝCH UMELCOV

20. 7. 2024

Reportážna fotografia s Borisom Némethom

Dúhový PRIDE už dávno nie je len o mladých bezduchých exhibicionistoch, ktorí sa paradoxne tak dobre fotia. Stretávame tu ľudí každého veku. Od novorodencov po sivovlasých pánov v najlepších rokoch. Naučte sa od profesionálneho fotografa Borisa Németha základné postupy pri fotení reportáže a hľadani príbehu vo fotografií. Nezáleží na tom, či to bude fotoaparátom alebo mobilom.

17. 8. 2024

Street fotografia s Andrejom Balcom

V prvej časti workshopu si zdefinujeme teoretické východiská dobrej street fotografie. Potom sa presunieme do bratislavských ulíc, kde si získané poznatky precvičíme v praxi. Na záver si vyhotovené fotografie spoločne rozanalyzujeme a vyskladáme ucelený súbor.

31. 8. 2024

Akt v exteriéri

s Kamilom Vargom

Prepojenie prirodzenosti nahého ľudského tela s prírodou je odvekou témou nielen fotografov. Tému aktu v exteriéri budeme fotografovať v kombinácii s vodou, kameňmi, stromami, poľami a nezabudneme ani na industriálne prostredie. So znižujúcim sa množstvom svetla si vyskúšame aj experimentálnejšie prístupy, ako je pohybová neostrosta a maľovanie svetlom na telo i okolie.

1. 9. 2024

Portrét v ateliéri s Kamilom Vargom

Na kurze sa dozviete o klasických spôsoboch svietenia portrétu a o pravidlách v portrétnej fotografii. Budeme však pracovať aj s atypickými svetelnými zdrojmi, rekvizitami, uhlami, emóciami, príbehom vrátane luminografie.

7. 9. 2024

Tmavá komora

s Kamilom Vargom

Fascinuje vás klasická fotografia na film, ale nemáte na ňu vybavenie a znalosti? Tak ste tu správne. Na kurze vás prevedieme celým procesom od nafotenia filmu cez jeho vyvolanie, vysušenie. Nariedenie roztokov, expozičné skúšky, zväčšovanie, vyvolanie, vypranie a vysušenie. A to všetko s lektorom, ktorý s týmto magickým procesom ešte vyrastal.

8. 9. 2024

Svetlo a svietenie v ateliéri s Kamilom Vargom

Kúpiť si trvalé LED svetlá alebo zábleskov? Ktoré sú pre vás vhodnejšie? Použiť tvrdé svetlo alebo mäkké? Kedy je ktoré lepšie a ako ho doceliť? Práca s jedným svetlom a odrazkou. Zátišie a technická, produktová fotografia. Svetlo a svietenie od A do Z je to, čo sa tu naučíte.

14. 9. 2024

Módna fotografia s Jenou Šimkovou

V prvej časti kurzu budeme fotografovať beauty portrét v ateliéri, ktorý je súčasťou módnjej fotografie. Následne si v exteriéri s profesionálnou modelkou s modelmi od návrhára Patrika Haaza. Na konci kurzu si ukážeme, ako sa retušuje beauty portrét vo Photoshope.

22. 9. 2024

Alternatívne fotografické techniky s Ivanom Neherom

Pokračovanie workshopov venovaných alternatívnym fotografickým technikám. Konkrétna technika bude upresnená na našich webových stránkach

DLHODOBÉ KURZY PRE DOSPELÝCH

ŠKOLA DIGITÁLNEJ FOTOGRAFIE PRE ZAČIATOČNÍKOV

Termín: október – december 2024 (spolu 12 stretnutí raz týždenne od 18.00 do 20.00)
Cena: 320 eur (možnosť zaplatiť aj v 2 splátkach)
Na kurze si zdefinujeme základné pojmy a princípy z fotografickej praxe – zloženie fotoaparátu, clona, čas, filtre a doplnkový materiál. Vysvetlíme si postupy pri fotografovaní krajiny, portréta a zátišia. Po kurze budete dokonale ovládať manuálne nastavenie svojho fotoaparátu. Kurzom vás budú sprevádzať Jana Kirschner a Pavol Breier.

ŠKOLA DIGITÁLNEJ FOTOGRAFIE

PRE MIERNE POKROČILÝCH

Termín: október – december 2024 (spolu 11 stretnutí raz týždenne od 17.30 do 20.30)
Cena: 400 eur (možnosť zaplatiť aj v 2 splátkach)
Kurz je určený pre všetkých, ktorí sa chcú posunúť ďalej nielen v technológii, ale aj vo fotografickom videní, ktorí sa chcú venovať fotografii na umelecké i komerčné účely či experimentovať a približiť sa k výtvornej fotografii. Časť kurzu je venovaná postprodukčným úpravám. Kurzom vás budú sprevádzať Petra Cepková a Jozef Sedlák.

DETSKÝ FOTOGRAFICKÝ KRÚŽOK POČAS ŠKOLSKÉHO ROKA 2024/2025

Počas školského roku 2023/2024 sa deti stretávajú od septembra raz do týždňa na fotografickom krúžku v ateliéri v priestoroch Stredoeurópskeho domu fotografie.

Detský krúžok každý štvrtok v čase od 17:00 do 19:00 – začiatočníci – deti sprevádza lekorka pri objavovaní sveta fotografie.

Detský krúžok každý piatok v čase od 15:30 do 17:30 – pokročilí – deti nadviažu na svoje existujúce znalosti zo sveta fotografie a spolu s našim lektorom sa venujú novým témam a oboznamujú sa s novými technikami a štýlmi fotenia.

INDIVIDUÁLNE KURZY

Na mieru šitý kurz len pre vás. Zdokonalíte sa v téme a problematike podľa vašich preferencií – ateliér, reportáž či fotografia krajiny. Odporučíme vám vhodného lekora a zariadíme všetko potrebné.

Podrobnejšie informácie o našich vzdelávacích podujatiach nájdete na webovej stránke www.domfotoskola.sk alebo nás kontaktujte na e-mailevej adrese kurzy@sedf.sk alebo telefonicky na čísle **0905 127 185**.

Judita Takáčová (Svetlo a svietenie v ateliéri)

Václav Bárta (Akt v exteriéri)

Judita Takáčová (Svetlo a svietenie v ateliéri)

Boris Németh (Dúhový pride)

Erráta – Ospravedlnenie

Text *Tvorit znamená pomáhať ľľovku. Irena Blühová (1904 – 1991)* od Valérie Kršiakovej v tlačennom čísle Fotonoviny č. 67/2024 bol uverejnený s chybami, bez autorizácie autorky. Autorizovaný a aktualizovaný text sme zverejnili v digitálnej verzii čísla na webových stránkach Stredoeurópskeho domu fotografie.

Za vzniknuté chyby sa autorky textu a Slovenskému múzeu dizajnu ospravedľňujeme.

KALENDÁRIUM

BANSKÁ ŠTIAVNICA

Rodný dom Deža Hoffmanna

Pod Červenou studňou 10

→ 1. 9. 2024

Mícha Bardy: Paradise paradajs 2 – Terra banensium

Kurátor: Ján Viazanička

Dežo Hoffmann: Dežo Hoffmann

Kurátor: Šimon M. Šafárik

BRATISLAVA

Dočasný kultúrny priestor

Rovniankova 5

Bratislava

9. 8. – 31. 8. 2024

**Katarína Knežníková
Chlorine Chronicles**

Kurátor: Martin Kleibl

FOG

Kúpeľná 1

→ 13. 7. 2024

Jana Hojstričová – Palo Macho

Kurátori: Monika Mitášová,
Bohunka Koklesová, Marián Zervan

26. 9. – 23. 11. 2024

Bára Prášilová

Kurátor: Dušan Kochol

Galéria mesta Bratislavy

Františkánske nám.

Mirbachov palác

→ 10. 11. 2024

**Milota Havránková
Modrá strecha**

Kurátorka: Anna Vartecká

Slovak Press Photo galéria

Zichyho palác

Ventúrska 9

→ 30. 8. 2024

Aberto Garcia-Alix (ES)

Neredukovateľní

Múzeum fotografie

Prepoštská 4

do 7. 7. 2024

Pavol Janek: Rudavský

Kurátor: Zuzana Pustaiová,
Martin Kleibl

11. 7. – 27. 10. 2024

Alexander Jiroušek 1934 – 2021

Kurátorka: Lena Jakubčáková,
Lukáš Jiroušek

Slovenská národná galéria

Vodné kasárne

→ 6. 10. 2024

**Karol Divald a jeho synovia
Z Prešova do Budapešti**

Kurátorka: Lucia Almášiová

Stredoeurópsky dom fotografie

Prepoštská 4

Galéria Profil

→ 7. 7. 2024

Jozef Sedlák

Vedľajší produkt

Kurátorka: Silvia Čúzyová

11. 7. – 1. 9. 2024

Vladimír Kampf: Dunaj nemá prameň

Kurátor: Alan Hyža

4. 9. – 29. 9. 2024

Peter Krivda Soliwerski

Paucis verbis II

Galéria Martina Martinčeka

→ 7. 7. 2024

Jana Rajcová: Sandokan

Kurátor: Matúš Zajac

12. 7. – 1. 9. 2024

Ján Krížik

Dernier cri? (Posledný výkrik?)

Kurátori: Jozef Sedlák,
Judita Csáderová

4. 9. – 29. 9. 2024

Petra Bašňáková

Zrodení zo slnka a piesku

Kurátorka: Lucia Sekerková (SK/CZ)

Umelecký klub Studňa

→ 7. 7. 2024 – Jozef Chromiak

11. 7. – 1. 9. 2024 – Branislav Štefanik

4. 9. – 29. 9. 2024 – Jozef Ort-Šnep

DUBNICA NAD VÁHOM

Dubnické múzeum

Námestie sv. Jakuba 623/5

4. 7. 2024 – 29. 9. 2024

Spolu (každý inak) 3.0

Kurátori: Veronika Marek

Markovičová, Peter Marek

DOLNÝ KUBÍN

Župný dom

Hviezdoslavovo nám. 11

→ 18. 8. 2024

Pavol Breier

Príbehy zo Zázrivej / Zo života pastierov

Kurátorka: Lucia Benická

LEVICE

Regionálne osvetové stredisko

Mlynská 3

→ 1. 10. 2024

Monika a Lubo Stacho

Sakrálné príbehy

LETNÝ FOTO FEST
20. JÚN 2024

VYSTAVY

FOTOTRANSFER
19. JÚN - 30. AUGUST
FOYER MESTSKÉHO ÚRADU
TURČIANSKE TEPLICE

GALÉRIA VITRINKA
19. JÚN - 30. AUGUST
PODCHOD PRE PEŠÍCH
V CENTRE MARTINA

HRANICE
TURDITIM
19. JÚN - 30. AUGUST
SLOVENSKÁ NÁRODNÁ KNIŽNICA
V MARTINE

REPORTÁŽE Z HRANICE
ZUZANA GOODOVÁ
20. JÚN - 28. AUGUST
ART GATE CAFÉ PASÁŽ

BOD ZLOMU - "Slovensko, krajina slov"
Študenti Protostaléru
Kurátorka - Lenka Lindák, Lučkačovičová
20. JÚN - 28. AUGUST
ART GATE CAFÉ PASÁŽ

FOTOMARATÓN MARTIN
20. - 30. JÚN
PEŠIA ZÓNA MESTA MARTIN

ALBÁNSKA DOVOLENKA
JÁN VIAZANIČKA
20. JÚN - 8. SEPTEMBER
U NOVANSKÉHO

TVORIVÉ DIELANE
ANTOTYPIA A KYANOTYPIA
20. JÚN od 10.00 h do 12.00 h
PRIESTOR PEŠEJ ZÓNY MEDZI
SKO MARTIN A TKS V MARTINE

PREZENTÁCIE A DISKUSIE
20. JÚN o 17.30 h
CAFÉ PASÁŽ

PREMIETANIE FOTOGRAFIE
Z LETNÉHO FOTO FESTU 2024
20. JÚN od 17.30 h do 18.00 h
ZUZANA GOODOVÁ
REPORTÁŽE Z HRANICE
20. JÚN o 18.00 h
LENKA LINDÁK, LUČKAČOVIČOVÁ
BOD ZLOMU - "Slovensko, krajina slov"
20. JÚN o 19.00 h
CAFÉ PASÁŽ

VÍČERNÉ DISKUSIE
20. JÚN od 21.00 h
PETER LACHO a PETRA PODÁNYOVÁ
V GRÉCHU AKO DOMA
20. JÚN od 22.00 h - 23.00 h
U NOVANSKÉHO

VIAC INFO WWW.TKS.SK

KOŠICE

Východoslovenská galéria

Hlavná 27

→ 1. 9. 2024

Zdeněk Smieško

Vidieť. Cítiť. Zaznamenať

Kurátori: Zuzana Labudová,
Miroslav Kleban

NOVÉ ZÁMKY

Galéria umenia Ernesta Zmetáka

Bjornsonova 1

5. 9. – 19. 10. 2024

**Michal Kern v dialógu
s Máriou Bartuszovou**

Kurátorka: Daniela Čarná

SPIŠSKÁ NOVÁ VES

Galéria umelcov Spiša

Zimná 46

31. 7. – 1. 12. 2024

Ján Kekeli

Plávajúca podlaha

Kurátorka: Lucia Benická

Ján Kekeli | Bez názvu zo série Plávajúca podlaha | 2021